

ARS
METRICA,
SIVE
ARS CONDENDO-
RUM ELEGANTER
VERSUUM,

Ab uno è Societ. JESU edita;

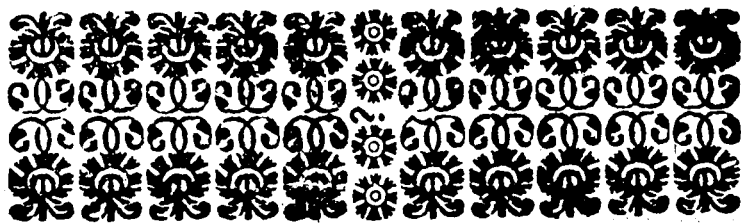
NUNC

Multorum usu comproba-
ta, in gratiam Poëseos Tyronum
cum quodam auctario repressa,

SEDUNI,

Typis Magnifici Senatûs apud Michaë-
lem Mayer. 1744.

Lectori Benevolo.

P*Rodit in lucem tandem aliquando Metricæ Artis opusculum, Lector Benevole, quo carere diutiùs sine gravi incommodo, magnâque progressus decessione, inferiores scholæ non poterant. Quanto Magistris ipsis adjumento futurum sit, intelliget facilè, quicumque in Musarum Disciplina non mediocriter versatus fuerit; unde non à viris tantum in re Poëtica leviter eruditis, singularem libelli hujus Auctor inivit gratiam: sed ab iis etiam, à quibus singulæ Heliconis viæ probè cognitæ sunt, quique ad secretiora A-*

pollinis adyta penetrarunt ; quòd ni-
mirum tritum iter à nemine ingredi
primus omnium, & calcare cœperit,
pedemque in vacuo fixerit perquam
feliciter ; id ego ut audeam, faciunt
excultissima hominum Doctorum de
opere isto judicia, quæ meis non semel
auribus magna usurpavi cum volup-
tate, quòd ad meam sententiam gra-
vissima capita accedere viderem.
Hanc igitur commendationem perpe-
tue necessitudini, quæ mihi cum illo
intercessit, & quam in posterum co-
lam sanctissimè, tu adscribas nolim.
Ego sanè, ut tibi in aliquam adula-
tionis speciem incidisse minimè videar,
vel ad primum provoço, in quod fortè
incurreris, libri hujus præceptum.
Certum nihil erit, cur Auctori suc-
censeas, si fortassis jejunium aliquid,
aut arctioribus definitum limitibus ti-
bi occurrerit, totam in me unum cul-
pam

pam potius conjice, qui cum opus hoc, ab ejus manibus, nec crebris adhortationibus, nec precibus ullis me avelere posse sentirem, aegrè admodum, non à cunctante modo, sed etiam reluctante, vi penè illatâ extorsi, decerp- tumque immaturum fructum (ut ejus verbis utar) tibi Lector, apposui. Supremam manum huic operi accessisse facile crederem, nisi me frequenter ille, perfectionem se olim admoturû ultimam, & castigatissimam speciem affusurum esse monuisset. Tu spero, condonabis, quæ irrepsērunt, menda aliquot, meamque (dum curis sanctioribus se totum impendit Auctor) diligentiam effugerunt; illa certe operarum incuriæ tribuenda esse cuique litterato judicare pronum erit. Illius intereà labore, Tu Lector bonus, utere, donec baud paulò comptior, & locupletior redeat in lucem hic libellus.

Id

Id ego ultimum ejus nomine te monitum velim, editam esse Artem hanc Metricam in gratiam potissimum adolescentium, qui primæ Grammatices, Humanioribus Literis, & Rhetoricæ operam navant. Quapropter cum tradantur hic non pauca, quæ captum illorum, quos Tertianos vocant, videantur excedere, necesse me habere arbitratus sum, tibi ex ejus mente aperire ipso in aditu, quid sit illorum accommodatum ingenio, viribusque non impar.

**Tertianis, & humanioribus
alumnis priore semestri u-
fui esse poterunt.**

**I. Figuræ Syntaxeos in prolegomenis
explicatæ.**

2. Ca-

2. *Caput Primum , in quo de Epithetorum delectu agitur in univ-
sum. Et praeceptum XIII. in quo
Patonymicis.*
3. *Caput Tertium , in quo agitur de
mutatione vocum , si sectionem se-
cundam de mutatione substantivi ,
& sectiones nonae partem illam, quae
agit de mutatione sententiae per
longiorem amplificationem , exce-
peris.*

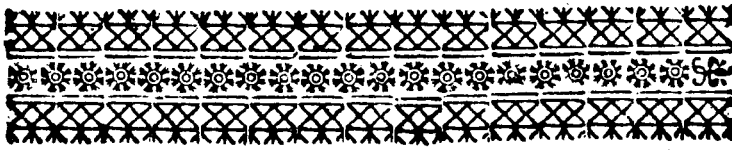
Humanistis posteriore se-
mestri, & Rhetoribus ma-
ximo cum fructu tradi
poterunt.

*Reliqua omnia hujus Metricæ
Artis præcepta, Vale.*

Ars

ARS METRICA,
 SIVE
ARS CONDENDORUM
 Eleganter versuum.

Ad Philomuson Adolescentem.

HAud satis admirari possum (Philomuse charissime) Artem Metricam, quâ nihil usitatius in humanioribus scholis, nihil magis decantatum in Gymnasiis, nihil ad usum facilius, nihil ad dignitatem præstantius, nihil ad delectationem suavius excogitari potest; iis præceptionibus hætenus caruisse, quibus perficitur reliquarum artium disciplina. Neque verò id præstitere Grammatici, qui tantum in syllabarum mensuris studium, & operam collocarunt: Neque, qui Artem Poeticam litteris persequi & explicare aggressi sunt, qui condendorum scilicet versuum ratione

prætermiffa in unam condendorum Poë-
matum artem intendere animum, & ar-
tem Poëticam potius, quàm Metricam
descripserunt.

Itaque desiderari videbatur, ut aliquo-
rum, qui essent hujus artis periti, in eo
pulvere desudaret industria, & nostris
Musarum alumni ad illigandos primò,
deinde ad scribendos eleganter versus
aperta, certaque ratio traderetur. Quod
quidem, etsi eruditæ manûs operam, diu-
turnæ lectionis studium, castigatque ju-
dicii limam postulet; & ab iis omnibus
dotibus, si unam lectionem exceperis, im-
paratum me esse omnino sentiam: Quia
tamen neminem huic tabulæ manum
admovisse hætenus video, & res per se
facilis, & jucunda, tam longæ, tamque
difficili tyrociniò adolescentes poëseos
candidatos exercere solet; inire consi-
lium apud me cœpi, si minùs id assequi,
quod tento, at certè præire aliis, eòsque
exemplò provocare meò, ut in eundem
ipsi scopum feliciùs colliment.

Conabor igitur omnia, quæ ad scri-
bendos

condendos eleganter versus Tyronum nostrorum studia promovere possunt, ad certa quædam præcepta revocare, paucisque complecti capitibus. Ac ne diutiùs temorer in ipso limine, paucis accipe hujus litterariæ tractationis, meique consilii rationem.

Atque ut planiùs fiat, quod deinceps dicturus sum, placet ante definire, quid sit Ars Metrica. *Omnis enim (inquit Tullius) quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputatur.* Sic igitur artem Metricam definiri posse existimo, si dicam, *Artem esse illigandorum, condendorumque eleganter versuum.* Hæc autem illigatio, & structura versuum sex potissimùm rebus absolvitur. 1. Pedum, quibus unumquodque carminum genus constat, & quantitatis omnium syllabarum expedita cognitione. 2. Aptæ collocatione vocum, & illigatione pedum. 3. Exquisito selectiorum Epithetorum usu. 4. Vocum, & phraseon mutandarum ratione multiplici, cum ex, quas versamus

animò. ad metri leges, aut ad poéticā elegantiam adduci facilè nequeunt. 5. Ipsâ vocum & phraseon elegantia, quæ poësin sapiat, & Musarum oleat disciplinam. 6. Denique sono ipso, & temperata quadam vocum numerosè cadentium modulatione. Quia verò harum sex partium priores duas sibi vindicârunt Grammatici, easque Despauterianus Hermes à Despauteri mendis, & erroribus assertas, paucis antè annis explicuit, De aliis duntaxat quatuor agendum superest; Illudque ipsum est, quod me certis quibusdam præceptis complexurum promisi, & cujus artem modò, si votis Deus annuerit, traditurus sum. Vetùm ad rem ipsam antequam aggredior, operæ pretium fuerit, nonnullas voces rudioribus Poëseos candidatis haud satis cognitâs, & in hac nostra Artis Metricæ tractatione sæpius usurpandas, partim ex figurata Syntaxi, partim ex arte Rhetoricâ explicare.

PRO.

PROLEGOMENA

Ad artem Metricam,

SEU

NONNULLA AD HUIUS ARTIS
tractationem præmittenda,

*Et ad ejus perceptionem scitu antè ne-
cessaria.*

NE igitur Tyro, quem informamus,
quoties de figuris Syntaxeos, & de
Tropis, figurisque Rhetoricæ nos audiet
loquentes, toties hæreat; quidquid est in
eo genere, in quo percipiende laboraret,
paucis interrogatiunculis, totidemque
responsionibûs planum, & explicatum
facimus.

Præmittenda ad Artis Metricæ
Tractationem.

Ex figurata Syntaxi.

Interr. Quid est figura Syntaxeos?

Resp. Est nova loquendi ratio à trito,
& vulgari sermone remota, quæ ratione
aliqua, vel authoritate nititur.

Inter. Quot sunt Figuræ Syntaxeos?

Λ 3

Resp.

Resp. Undecim à Grammaticis numerantur, sed quinque ad hujus, quam tradimus, perceptionem artis sunt nobis cognitum necessariorum.

Inter. Quænam sunt illæ?

Resp. Istæ: Appositio, Enallage, Eclipsis, Synecdoche, & Hellenismus.

Inter. Quid est Appositio, seu Appositum?

Resp. Est figura, quæ plura Substantiva ad eandem rem pertinentia, in eodem casu, & in eadem oratione ponuntur, sine ulla conjunctione, ita ut inter illa substantiva subaudiatur Relativum, *Qui, quæ, Quod*, cum verbo substantivo Sum, v. g. *Mitto tibi inspidas, a) fabrorum prandia, betas.* Martial.

a) id est, quæ sunt fabrorum prandia.

Nos, b) mortale genus, terris remoramur inertes,

Construimus luteas, c) vilia tecta, domos.
Sautel.

b) subaud. qui sumus. c) subaudi quæ sunt.

Inter. Quid est Enallage?

Resp. Est immutatio, quæ legitime

constructionis regulas perturbat. Hujus autem figuræ tot esse possant genera, quot sunt modi, quibû fieri potest hæc immutatio.

Vel enim casus mutantur, ut cum Virgilius. De fatali Equi Trojani machina dixit:

Illâ subit, mediâq; minans illabitur urbi.
cum juxta regulas Syntaxeos dicere debuisset, *in mediam urbem.*

Concurrunt, hæret pede d) pes, densusque viro. vir,

d) pro, hæret pes pedi,
--- *vix audior e) ulli.* Ovid.

e) pro ab ullo.

Vel mutantur Tempora: v. g.

--- *Quos omnes undique Græcæ*

Circumerrant acies, & nisi mea cura resistat,
Jam flammæ tulerint, inimicus & hausserit
ensis. Virg.

Id est, quos Græci circumstant, & quos, nisi mea cura resisteret, jam flammæ abstulissent &c. Hæc erant Veneris verba ad Æneam.

Nisi faciat, maria ac terræ, calûmque profundum.

quippe ferant rapidi secum, &c. Virg. id est, nisi id faceret, venti, mare, terram, cœlumque ipsum secum impellerent, ac suis prope sedibus omnino dimoverent. Fiunt etiam aliquando immutationes in numeris, personis, & modis: sed hæ parum ad institutum nostrum faciunt.

Inter. Quid est Eclipsis?

Resp. Est, cum in Oratione aliquid deest, quod subintelligitur: ut, cum Virgilius dixit: *Genus unde Latinum*; subintelligendo, *ortum est.*

Inferretq; Deos Latio, genus unde Latinum, Albanique Patres, atq; altæ mœnia Roma. Pari ratione alibi scripsit.

Dî meliora piis, erroremq; hostibus illum. Subintelligendo, *tribuant piis meliora; injiciant errorem illum hostibus.*

Sed vos qui tandem? quibus aut venistis ab oris? Idem Virg. id est, *qui estis?*

Unde tibi frontem, libertatemq; parentis? Juvenal. subaud. *sumes.*

Istæ sunt Eclipses verbi, quia deest in oratione, & subintelligitur verbum aliquod: aliæ sunt Eclipses præpositionum; qui-

quibûs nihil frequentius occurrit in Poë-
tis, præsertim in Quæstionibus Ubi,
Quò, Unde.

In Quæstione Ubi. v. g.

*Nulli certa domus * lucis habitamus opa-
cis. * subaud. In, Virg.*

*Contendunt ludò, & * fulvâ luctantur
arenâ. * subaud. In, Virg.*

In Quæstione Quò. v. gr.

*Devenère * locos lætos, & amœna vireta,
Fortunatorû nemorum, * sedesque beatas.
* subaud. In, Virg.*

In Quæstione Unde. v. g.

*Iri decus cæli, quis te mihi * nubibûs actam
Detulit in terras? * subaudi e Virg.*

Cæteri hujus figuræ modi parùm ad insti-
tutum nostrum faciunt.

Inter. Quid est Synecdoche Syntaxeos?

Resp. Est, quando adjectivum, vel ver-
bum conveniens cum Toto, regit partem
Totius in accusativo. Possunt etiam ab-
lativum regere, sed hoc Historicorum
potius, atque etiam Oratorum, quàm
Poëtarum est proprium.

Synecdoche in adjectivis nominibus.

Omnia Mercurio similis, vocemque, coloremque,

Et flavos crines, & membra decora juvenata.

Synedoché in adjectivis, participiis neutris, & passivis.

--- Trepidusque repente refugit

Attollentem iras, & carula colla tumentis.

Subaud. serpentem. Virg.

--- Scutis protecti corpora longis. Virg.

Synedoché in verbis Neutris, & Passivis.

Stare loca nescit, micat auribus, & tremunt artus.

de Equo. Virg.

Nec magis incepto vultum sermone movetur. Virg.

Inter. Quid est Hellenismus?

Resp. Est oratio, quæ in Latina Phrasi Græcæ constructionis servat leges, & morem imitatur, v. g. Cum Nominativus aliquando pro accusativo ponitur, ut

--- Sensit de lapsus in hostes, pro, se de lapsum. Virg.

Vel Genitivus pro Ablativo, v. g.

--- Desine molliore

Tandem querelarum &c. pro à querelis

Horat.

Desinite à tandem irarum, cœcique furoris.

Millæus:

Mox ubi satis lufit, abstinete.

Dixit, irarum, calidaq; rixæ. Horat.

Vel cum Adjectiva neutra aliquando Substantivè usurpantur, & regunt genitivum. v. g.

--- *Ferimur per opaca locorum.* Id est, *per loca opaca.* Virg.

Ita cum eodem Virgilio dicere poteris: *Ardua terrarũ, angustæ viarum,* & alia multa, quæ passim apud Poetas occurrent.

Vel, cum eadem Adjectiva Neutra in Accusativo cum singulari, tum plurali sumuntur adverbialiter. v. g.

--- *Si quando nocte Cometa:*

Sanguinei lugubrè rubent, id est, *lugubrem in modum.* Virg.

Hæret inexplerum lachrimans, ac talia fatur. Virg.

Ut vidit fulgentem armis, ac vana tumen- tem. id est, *vanè.* Virg.

Talibus Æneas ardentem, & torva tuentem

Lenibat dictis i. e. torum in modum. Virg.
 Vel cùm verbis pugnandi, & contendendi pro Ablativo Dativus jungitur, v. g.

--- *Placitòne etiam pugnabis amori?*

pro. *cum amore, Virg.*

Luctantem Icariis fluctibus Africum

Mercator metuens &c. Horat.

Montibus in nostris solus tibi certet

Amyntas. Virg.

Vel cùm adjectiva, quæ regunt Gerundium in *Di*, aut Gerundium in *Dum* cum præpositione *Ad*, junguntur Infinitivo. verb. gr.

Indocilis pauperiem pati. pro, ad patiendum Horat.

--- *Et nescia fallere vita, pro fallendi*
Virg.

Audax omnia perpeti

Gens humana ruit per vetitum nefas. Hor.

Mala ducis avi domum,

Quam multo repetet Gratia milite

Conjurata tuas rumpere nuptias. Hor.

Id est, ò Paci, sinistris auspiciis, Helenam ducis in Phrygiam, quam Græcia, &c.

Præmittenda ad Artis Metricæ
Tractationem.

Ex Arte Rhetorica.

Postquam è figurata Syntaxi ea explicuimus, quæ ad institutum nostrum pertinent, pauca etiam ex arte Rhetorica delibanda sunt, ut noster Poëseos candidatus iis omnibûs, quæ ad Artem Metricam percipiendam scire ipsum antea necesse est, penitus informetur. Eandem autem, quam paulò antè tenui, Interrogandi, respondendique viam hic etiam, majoris perspicuitatis gratiâ, te rebo.

Inter. Quænam igitur ea sunt, quæ ad artis metricæ præceptiones cum fructu audiendas, hujus artis Tyronem ex Rhetorum Institutione percepisse necesse est?

Resp. Pauca admodum, aliqua ex locis Oratoriis, aliqua ex Tropis, & unum, aut alterum ex Figuris.

Inter. Quænam ex locis Oratoriis didicisse oportet?

Resp. Ista. Quid sit Genus, & Forma, si u species? Quid totum & Pars? Quid Enumeratio partium? Quid Causa, & Effectus

fectus? Quid adjuncta rei, seu Circumstantia?

Inter. Quid est Genus?

Resp. Est quoddam Totum, plures continens partes communiōe quadam sibi similes, specie tamen differentes v.g. *Arbor* est veluti quoddam Totum, cujus partes sunt omnes Arborum species, quas significatione sua complectitur, nimirum *Quercus*, *Pinus*, *Ornus*, *Cerasus*, *Pyrus*, *Laurus*, *Palma*, & alia omnes arbores, quas ubique terrarum profert, & alit telus. Hæ porro Arbores in eo conveniunt, quòd unaquæque sit arbor: Specie tamen differunt, quia dispersam truncum, diversos ramos, alia omnino folia, & dissimillimos fructus nobis exhibent. Idem dixeris de *Flōre*, de *Colore*, de *Metallo*, de *Fluvio*, de *Pisce*, de *Vento*, de *Litore*, de *Regno*, de *Populo*, de *Urbe*, & de aliis omnibus vocibus, quarum significatus ad plura diversa pertinent.

Inter. Quid est forma, seu species?

Resp. Est pars Generi subjecta. Vel, si mavis, forma aut species sunt ex partes

omnes, quas diximus in Genere, includi, seu in illius vocis, quæ Genus est, significatione contineri. Ita Species *Arboris* sunt, Quercus, Ornus, Pinus, Cerasus, Prunus, &c. Species *Floris* sunt Liliū, Rosa, Viola, &c. Species *Metalli* sunt, Aurum, Argentum, Æs &c. quædam etiam quasi Species *Populorum* sunt, Galli, Hispani, Germani, Itali, Belgæ, Angli &c. Et sic de aliis.

Inter. Quid est illud aliud Totum, quod paulò antè Generi, & Speciei subjunxisti?

Resp. Est Totum aliquod, compositum ex partibus, ex quibus integratur, quod nulli earum Partium seorsim sumptæ, sed omnibus simul, & in uno collectis convenit. Postremum autem illud Totum, quod multi Rhetores cum Genere confundunt, ideo distinguendum putavi, quòd reverà diversum sit, & præceptionibus nostris magnam sit allatura lucem hujus Totius præcipua quædam & singularis explicatio. Ac ne cui quidquam in ea re ambiguum, & obscurum

relinquatur, hujus appellationem Totius à genere distinguemus, alterumque dicemus Totum genericum: quid enim magis genericum, quàm ipsum genus? Totum integrale alterum, quia scilicet ex pluribus partibus integratur.

Jam verò Exempla Totius integralis esse poterunt *Domus* ex tecto, parietibus, tabulatis, fenestris, januisque constructa, atque composita; *Annus* in quatuor divisus tempestates; *Totus Oceanus* in varia distinctus maria; *Navis* è puppi, pro-
ra, carina, transtris, malis, velis, antennis, & cætero nautico apparatu compacta, & instructa; *Regnum*, aliquot provincias, & urbes plurimas complectens, &c. Ut autem videas, iis omnibus quadrare definitionem Totius Integralis à me traditam, id uno exemplo confirmetur. *Annus* est Totum, ut dixi, integrale, cujus partes sunt *Ver*, *Æstas*, *Autumnus*, *Hyems*. his omnibus, si conjunctim accipiantur, annus convenit, licet enim affirmare, *ver*, *æstatem*, *autumnum*, *hyemem*, *annum* esse: at erraret ille, & ab omnibus rideretur, qui *ver* aut *æstatem* *annum* esse, palam asserere

auderet. In Toto Generico longè aliter accidit; de quocumque enim flore licet dicere, v. g. Rosa flos est, Viola flos est, Narcissus flos est, & sic de cæteris. Quia totius Generici significatio in singulas ejus partes, etiam divisas à cæteris, cadere potest. Ex iis porrò, quæ de Toto integrali diximus, haud est difficile perspicere, quid sit pars integralis, & quomodo à partibus Generi subjectis distinguenda sit,

Inter. Quid est enumeratio Partium?

Resp. Est Oratio, quâ Totum Genericum, vel Totum integrale in suas partes distribuitur. v. g. si per Enumerationem partium vernam florum pulchritudinem describere velles, recensendæ essent varix florum species, quæ in coronariis hortorum pulvinis verno tempore collucent. Si vultus alicujus esset laudanda modestia: frontis majestatem, oculorum gratiam, genarum pudorem, denique mira conditam suavitate modestiam, toto aspersam vultu, describere.

Inter. Quid est causa?

Resp. Est id, ex quo, vel per quod, vel à quo

quo, vel propter quod aliquid fit. Unde quatuor distinguuntur genera causarum, *Materia*, ea nempe, ex qua, vel in qua res sunt. *Forma*, id, per quod res una in se ab aliis omnibus rebus distinguitur. *Causa efficiens*, à qua efficitur ea res, quæ propterea dicitur effectus. *Causa finalis*, propter quam aliquid fit. v. g. aurum est *materia*, ex qua fit numus. *Forma* est appresa numo imago Principis. *Causa efficiens* est monetarius numi opifex. *Causa finalis* est, ut mutuum inter homines commercium his numis facilius iniri, & conservari possit.

Inter. Quid sunt adjuncta, vel (ut alii loquuntur) Circumstantiæ?

Resp. Sunt ea, quæ cum re, aut cum persona non necessario conjuncta sunt. Quapropter alia sunt adjuncta rei, alia personæ.

Adjuncta rei sunt Locus, Tempus, rei faciendæ Modus, & prælidia, quibus ad eam faciendam usi sumus.

Adjuncta personæ sunt omnes animi, corporisque dotes, & affectiones, quas

vel à natura, vel ab institutione, & consuetudine hausimus. Cujusmodi sunt *in animo*, vis celeriter intelligendi, recordandi, &c. aut ingenii tarditas, atque memoria; Indoles recti sua sponte amans, aut ad vitium proclivis; Scientiæ, Virtutes & Vitia: *In Corpore*, pulchritudo, deformitas, robur; canendi, saltandi, ludendi peritia, &c.

Inter. Quid sunt Antecedentia, & Consequentia?

Resp. Sunt ea, quæ rem necessariò antecedunt, aut consequuntur. Ut ortum diem necessariò antecedit Aurora, & ortum solem necessariò dies consequitur.

Inter. De locis oratoriis audivi, quidquid te dicturum esse receperas, age modo ad illos, quos dixeras, Tropos, Figuræque veniamus, & primò quidem edidisse mihi, quid Troporum, quid Figurarum nomine intelligas?

Resp. De Tropis dicam primò, deinde de Figuris. Tropus est translatorum verborum usurpatio, verba verò translata, ea sunt, quæ à propria significatione in
alie-

lienam tranferuntur, v. g. Cùm dicimus, *Prata rident*, vox illa *rident*, à propria fignificatione, nempe ab homine, ad ver-
nam pratorum amœnitatem traducitur.

Inter. Quot funt Tropi?

Refp. Plurimi, fed tres duntaxat ex iis feligam, Metaphoram, Synecdochen, & Metonymiam, ex quibus præcipuè elegantix Poeticæ venuftas efflorefcit.

Inter. Quid eft Metaphora?

Refp. Est Translatio verbi ab uno, cui proprium eft, ad aliud, cui non eft proprium; quod quatuor modis potefit accidere.

1. Quando fit translatio à re animata ad rem inanimatam. Ut cùm Virgilius dixit.

--- *Pontem indignatus Araxes.*

Id eft, Araxes fluvius non paffus impofitum fibi pontem. Ubi vox, *Indignatus*, quæ convenit homini, fluvio pontem incurrentium aquarum impetu labefactanti tribuitur.

2. Quando transfertur alicujus vocis fignificatio à re inanima ad rem animatam

tam. v. g. Virgilius fluctuationem , & æstum, quæ sunt maris , & aquarum propria , transfert ad commotiones animi explicandas, cùm dicit :

Sævit amor, magnòque irarum fluctuat æstu.

3. Quando translatio fit à re animata ad aliam rem animatam , ut videre est in hoc Lucani versu.

-- *Crinèmq; rotantes*

Sanguineum, Populis ululârunt tristia Galli
Id est , Cybeles Sacerdotes , Galli dicti , cruentatum caput agitantés , dira populis vaticinati sunt. Ubi vides ululatum à Lupis ad homines transferri.

4. Quando à re inanima ad rem pariter inanimam fit translatio , ut cùm Æneæ Ensem Jaspide stellatum , ductâ è Cœlo Metaphorâ , dixit Virgilius.

--- *Atque illi stellatus Jaspide fulva*
Ensis erat.

Inter. Quid est Synecdoche ?

Resp. Est 1: Cùm Pars Integralis pro Toto ponitur , ut puppis, aut carina pro navi.

--- *Pictâsque exure carinas.* Virg.

2. Cum

2. Cum Totum integrale pro parte sumitur, ut cum Virgilius pro aqua ex Tyberi, & Fabari, Sabinorum fluvio, bibendo hausta, ipso Tyberis & Fabaris nomine usus est.

Qui Tyberim, Fabarimque bibunt.

Qua phrasi horum fluviorum accolae intelligit.

3. Cum species usurpatur pro genere, v. g. quia Paesti Lucaniae oppidi celebratissimae olim erant rosae, inde factum est, ut à Poëtis quaecunque rosae per Synecdochen paestanæ dicerentur.

Paestanis rubeant amula labra rosas. Mar.

4. Cum pro specie genus usurpamus. Ita Horatius nocturna sidera minores ignes appellavit, cum ait:

--- *Velut inter ignes*

Luna minores.

5. Cum materiam sumimus pro re ex ea facta; ut pinum pro navi, ferrum pro ense, arborem pro remis. Ita Virgilius.

It gravis Auletes, centenâque arbore flumum verberat.

6. Cum

6. Cùm antecedentia pro consequentibus usurpantur, v. g.

*Et jam summa procul villarum culmina
fumant,*

*Majorésque cadunt altis de montibus
umbrae. Virgil.*

Id est, nox adventat, quia illa occasum solis, & noctis adventum antecedunt.

7. Denique, cùm unus pro pluribus ponitur. v. g.

*--- primósque trucidant
Immissi Danaï, & latè loca milite com-
plent. Virgil.*

Inter. Quid est Metonymia?

Resp. Est 1. Cùm sumuntur causæ pro effectis, aut inventores pro rebus à se inventis, aut Dii. Elementorum Præsides pro ipsis Elementis. v. g.

*--- Cererémque canistris
Expediunt. Id est, panem, cujus con-
ficiendi artem Ceres invenit. Virg.*

*--- Et multò in primis hilarans convivio
Bacchò. * Virg.*

* Id est vinò, cujus inventor Bacchus ex-
stitit.

--- Totis

--- Totis Vulcanum * spargere tectis,
Virg.

* Id est ignem.

2. Cùm Effecta pro causis usurpan-
tur. v. g.

*Quis Gracchi genus, aut geminos duo ful-
mina Belli*

*Scipiadas, cladem * Lybiæ. Subaud. Si-
lentiô prætereat?* Virg.

* Id est authores, & causas multarum cla-
dium Libiæ illatarum.

3. Cùm pro contento ponitur Con-
tinens. v. g.

--- *Fæmineis ululant plangoribus ades**.
Virg.

* Id est, Fæminæ iis ædibus inclusæ.

4. Cùm possessor sumitur pro re pos-
sessa. v. g.

--- *Jam proximus ardes*
Ucalegon. Id est, vicina Ucalegontis
Domus. Virg.

5. Cùm signum usurpatur pro re si-
gnificata, V. g.

*Non illum populi fasces, non purpura Re-
gnum Flexit.* Virgil.

Per Fasces, Consulatum; per Purpuram, Regiam dignitatem intelligit: quia fasces sunt insignia Consulatus, purpura est Regiæ dignitatis nota.

Neque signum tantum pro re significata (uti hætenus ostendimus) usurpare licet: Sed res etiam significata vicissim pro signo haud sanè ineleganter usurpatur, v. g. Cometæ iram Superum significant, cum diras mortalibus clades à Superis imittendas prænuntiant. Si igitur Poëticis numeris illiganda tibi esset hæc sententia: *Dirus Cometes flammam suam* (multorum scilicet malorum nunciam, & irati in mortales Numinis signum certissimum) *per Europam circumtulit*. Ita cum exincho hujus ætatis Poëta diceres: *ardentes Superum circumtulit iras*. En! quomodo ille rem totam paucis versibus elegantissimè reddidit.

*Postquam sanguineo feralis crine Cometes
Terruit aspectu populos, flammæq; minantis
Prodigiò, ardentes superum circumtulit
iras.* Ita Frizonius.

Ecce, quæ de Tropis dicenda habui, quibus, si duas tantum figuras verborum

ad hanc, quam instituimus, tractationem necessarias, adjunxero, nihil deinde erit, quo minùs ab hujus veluti Metricæ Artis vestibulo, ubi te hætenus moratus sum, in penitiora ædium arcana protinus admittaris, & quidquid ad eam Artem pertinet, statim exploratum habeas.

Inter. Quænam igitur sunt duæ illæ figuræ?

Resp. Apostrophe, & Repetitio.

Inter. Quid est Apostrophe?

Resp. Est figura, quâ sermonem ab auditore ad alium avertimus. Ut cùm Virgilius Æneæ Clypeum describens, ubi inferorum pœnas in eo expressas attigit, Orationem ad Catilinam convertit, quem iis torqueri existimat.

--- *Addit**

*Tartareas etiam sedes, alta ostia Ditis,
Et scelerum pœnas, & te, Catilina, minaci
Pendentem scopulo, furiarumque ora trem-
mentem. Virg.*

*Subaud. Vulcanus, cujus arte, & industriâ clypeus ille conflatus est.

Inter. Quid est Repetitio?

Resp.

Resp. Est, cum idem Verbum sæpius in oratione iteratur; seu (ut alii malunt) cum ab eodem verbo sæpius incipit oratio. v. g.

*Tempore difficiles veniunt ad aratra Ju-
venci.*

*Tempore lenta pati frana docentur Equi.
Ovid.*

*Te nemus Angitiæ, vitreâ te Fucinus undâ,
Te liquidi flevere lacus. Virg.*

CAPUT I.

De Epithetorum delectu.

Circa propositum Epithetorum delectum illud imprimis ab omnibus elegantix Poeticæ studiosis diligenter observandum est, ut accommodatissima sint Epitheta ad hujus rei, qua de agitur, argumentum; Id est, ut non solum substantivo, cui tribuuntur, quàm aptissimè conveniant, sed etiam, ut vel novam quandam toti sententiæ vim adjiciant, vel novum aliquod ei lumen, & decus affundant, v. g. Sit hæc Epithetis ornanda, & suis illiganda numeris. *Eheu, Posthume,*

labuntur anni, nec pietas moram rugis, & senectæ, & morti afferet. Vide, quàm eleganter id Horatius præstiterit Ode. 14. lib. 2.

*Eheu, fugaces, Posthume, Posthume,
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis, & instanti senectæ
Afferet, indomitaq; morti.*

Hanc etiam sententiam ab eodem Horatio exquisitissimè Epithetis ornatam admirare. *Nequicquam DEUS terras Oceano abscidit, si tamen rates vada transiliunt.* Id est, frustra DEI Providentia terras à mari disjunxit, si nihilominus homines audent navigare. Sic enim ait Ode 3. lib. 1.

*Nequicquam DEUS abscidit
Prudens, Oceano dissociabili
Terras, si tamen impie*

Non tangenda rates transiliunt vada.

Quàm eleganter dixit prudentem DEUM in hac marium, terrarumque distinctione: *Impias rates*, quòd Divinæ providentiæ leges violare quodammodo videntur: *Non tangenda vada*, maria scilicet,

licet, quæ DEUS videtur idcirco infinitis propemodum Syrtium, scopulorum, procellarumque cinxisse periculis, ne unquam homines pelago se committere, illudve attingere auderent.

Verum, ut in ulitatori carminum genere res tota planior fiat, adverte animum ad hanc Martialis sententiam, ab omnibus primò nudam Epithetis, suisque numeris solutam, tum deinde illustratam Epithetis, & suis pedibus illigatam. *Sic hamus indulget piscibus, id est, pisces allicit, sic esca decipit feras.*

Sic avidis fallax indulget piscibus hamus,

Callida sic stultas decipit esca feras.

Idem agens de felicitate illius, qui relicta urbe ruri exiguis opibus contentus, ac beatus vivit, & cui licet ante focum exponere plenas nemoris, & ruris plagas; cui licet piscem setâ ducere, & mella decado promere; cui villica mensas onerat, & cinis non emptus præparat ova; sic ait lib. 1. Epigram.

*Cui licet exigui nemoris, rurisque beati
Ante focum plenas explicuisse plagas,*

*Et piscem tremulâ salientem ducere setâ,
Flavâque de rubro promere mella cado.
Pinguis inæquales onerat cui villica
mensas,*

Et sua non emptus præparat ova cinis.

**Lucanus lib. 4. Phars. describens famem,
quâ Cæsaris castra apud Ilerdam in Hi-
spania premebantur, sic habet :**

*Jámque comes semper magnorum prima
malorum*

*Sæva fames aderat, nullóque obsessus ab
hoste*

*Miles eget; toto censu non prodigus emit
Exiguam Cererem. Prob! lucri pallida tabes!*

Non deest prolatò jejunus venditor aurò.

**Quid ea descriptione ornatus? quid ele-
gantius? quàm gravibus Epithetis alio-
rum famem exaggerat, aliorum avari-
tiam insectatur? fuerunt enim, qui in
tantæ famis angustiis, oblatâ pecuniâ,
panem aliis venderent, quo se ipsi susten-
tare debuissent.**

**Sautelus noster, cujus in versibus tam
exquisitus, & elegans est Epithetorum
delectus, ut cum illo paucos admodum**

à re-

è recentioribus Poëtis hac in re conferri posse existimem; Cùm in Allegoricis Lufibus de Bombyce ait, *ejus præcordia tumere filò*, & *alvum ei opes suggerere*, quàm egregiis, & accommodatîs ad id Epithetîs rem totam explicat!

Auricomò pretiosa tument præcordia filò,

Fœtâque inexhaustas suggerit alvum opes.

Quia verò non alienîs solùm, sed etiam suis exemplis debet alios instituere, qui suscipit docendi munus, afferam scriptum à me olim Epigramma, in quo studui, quantum in me fuit, Epithetorum delectui. Argumentum erat de Christo, qui, rogante sanctissima ejus Matre, in Canæ nuptiis aquam in vinum mutavit.

*Castâ verecundæ volitant dum pocula
mensæ,*

Divinâque pius voce sacratur Hymen :

Deficiunt vacuis genialia vina lagenis ,

Quique deest cyathis, transit in ora rubor.

*Suppuduit sponfos ; aderat sed proxima
vitis :*

*Exprimit inde novum conscia Virgo me-
rum.*

CAPUT II.

De Arte adhibendi Epitheta.

Vidisti haecenus, elegantioris Poëseos studiose Lector, quantum Epitheta, si rectè adhibeantur, Poëtarum carminibus decus, & ornamentum concilient. At sciscitari mihi videris, num ars aliqua tradi possit, cujus præcepta ad hujusmodi excogitanda Epitheta, & ad exquisitiorem eorum delectum, viam nobis aliquam aperiant. Nullam equidem, ut monebam hujus dissertationis initio, memini ejus rei artem haecenus ab ullo de industria fuisse traditam. Quapropter cum in Poëtarum Lektionem paucis abhinc mensibus solito studiosius, & oculos, & animum intendere cœpissem, & vidissem, omnia ferè Epitheta, quibus inest præcipuus quidam cultioris elegantiae lepos, ad certa quædam capita revocari facile posse; artem illam excogitavi, cujus tibi modò rationem totam explicare aggredior. Sic enim apud me statui; quemadmodum ex animadversione Eloquentiae naturalis nata est benedicendi ars, quam

quam Rhetoricam dicimus: ita etiam ex animadversione suavioris, probatorisque Poëseos, illam, de qua nunc agimus, Epithetorum artem colligi posse.

Ut autem certiores inire hujus artis inveniendæ viam, quærere apud me cœpi, unde potissimum orationi nostræ decor, & ornamentum accederet; unde conciliaretur ei toties à dicendi magistris laudata illa gratia novitatis, quâ resparsa mirum quàm suaviter in aures, & ab iis in animum influat, quaque destituta fastidium illico parit, & teretes, ac delicatas aures ingratò admodum sonò verberat.

Neque verò existimabam, procul abesse elegantia Poëtica fontes, ubi quis deprehendisset, unde illa manaret perpolita Oratorum facundia suavis, & elegans in dicendo gratia. Si enim allusiones ad Fabulam, quibus tingi, & colorari debet Poëtarum dictio; Si figuras quasdam, & concitiores affectus, in quibus Poëtæ paulò efferuntur liberiùs, si denique paucas voces iis proprias, ac veluti domesti-

cas, & familiares exceperis; In reliqua omni oratione cum Oratoribus Poëtæ conveniunt. Et quidquid illorum sententiis aliquam dignitatis, & gratiæ lucem affundit, horum etiam versus similibus illustrat pigmentis, iisdemque leporibus illigat.

Quæ cum in animo tacita cogitatione versarem, occurrit illud, quod olim in artem Rhetoricam commentarios meditantium venerat in mentem, nulla re magis orationem splendescere, quam Troporum luminibus, ac præsertim Metaphoræ venustate. Ita est profectò; teperet orator sine translatorum verborum dignitate; eorum sine gratia displiceret, sine acumine frigeret. Ut enim concedam, conflata ex propriis vocibus orationem esse perspicuam: at certè cum Aristotele lib. de arte Poëtica cap. 22. eam sine translationibus nego esse magnificam, splendidam, & sublimem. Quæ fortè ratio eundem Aristotelem induxit, ut assereret, defæcati, præstantissimique ingeni certissimum in iis Metaphoris sig-

NUM

num elucere; & Ciceronem, ut in Oratore crebriorem hujusmodi translationum usurpationem commendaret.

Atque illud est sanè, quod in eo, in quo versamur, Metricæ artis argumento, mihi deinde usu ipso, & animadversione compertum est. Vidi, nullam ferè in Poëtarum versibus reperiri vocem, elegantiori aliqua venustate conspicuam, quæ non aliunde translata, & alienæ rei tributa esse videretur. Quid autem mirum, cur harum maximè vocum elegantia nobis arrideat, nòsque adeò Metaphora delectet? Cùm enim vox à propria significatione in aliam, atque à patrio, ut ita dicam, solo in alienas veluti terras traducitur, in eo alienæ regionis solo peregrina nobis apparet, & nova; atque adeò pulchram illam, quâ tantopere delectamur, novitatis gratiam conciliat oratori. Enimverò ita sumus à natura comparati, ut nobis peregrina magis placeant, quàm nostra, nova, quàm obsoleta, inusitata, quàm ea, quæ quotidie cadunt sub oculos, sucò, & pigmentis ornata, quàm

ca, quæ nativo splendore sine ullo artis mendacio collucent. Cùm igitur tibi vox aliqua apud Poëtas suavius, & elegantius quiddam sonare videbitur, pro certo habe, hanc illi à novitate quadam, sub cujus te specie delectat, gratiam, & venustatem accedere; novitatem verò ferè semper à Translationibus oriri. Igitur, ut hanc Poëtarum elegantiam in Epithetis primum distinctiùs, & apertiùs explicarem, varios Translationum modos excogitavi, intra quos omnia sum complexus, quæ ad ejusmodi Epithetorum exquisitiorem delectum pertinere existima- vi. Sit itaque primus ille modus, seu

PRÆCEPTUM I.

*Aptè, & eleganter, cum delectu adhibendè
Epitheta.*

Epithetum Personæ conveniens ele-
ganter tribuitur

v. Hujus personæ affectui, ut cùm
Virgilius ait :

-- *Sævæ memorem Junonis ob iram*

Id est, Junonis memoris, & sævæ.

Atte-

Attenuant vigilēs corpus miserabile cura.

Ovid.

Id est, curæ hominis noctes insomnes tranfigentis.

--- *Mutum premit ille dolorem.*

Id est, ille mutus premit dolorem.

2. Hujus personæ signo. Ita Lucanus:

--- *Et pila minantia pilis.*

Inter Romanorum Insignia erat pilum, telum missile, quo Romani milites in Bello utebantur.

- - *Atque hanc sine tempora circum*

Inter vitricēs hederam tibi serpere lauros

Id est, Victoris Imperatoris lauros.

Signaque jam patriæ vincere docta sua.

Propert.

Id est, signa, seu vexilla militum, qui docti erant, qui sciebant patriæ suæ vincere.

3. Hujus personæ instrumento. Virg.

Trojugenas, ac tela vides inimica Latinis.

Virg.

Id est, tela eorum, qui sunt Latinis inimici.

Aufus inexpertas remis audacibus undas

Tentare.

Id est, ipse audax aufus remis tentare undas.

Denique hujus personæ actioni. v. g.

--- *Intexens gravibus docta otia curis.*

Frizon.

Id est, ipse doctus otia, seu studium intexens gravibus curis.

Millæus petulantium militum Christo purpurâ induto, & spinis coronato illudentium irrisiones, & atrocem impiæ fabulæ contumeliam describens, *ludum* vocat. Epithetum addit à procaci militum Impudentia, & *petulantem* dicit.

Visa cohors circum petulanti insistere ludo.

PRÆCEPTUM II.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

EPithetum effectûs proprium multum habet elegantix, si causæ tribuatur, v. g. Cùm Sautelus de Bombyce dicit: *Anricomò pretiosa tument præcordia filò.* Pretium, quod serico filo propriè convenit, ad ejus causam, nempe Bombycis præcordia transfertur.

Cuncta jacent flammis, & tristi merso favilla. Martial.

Tri-

Tristitia pertinet ad luctum , quem hæc
flammæ sparsio longè. latèque incendiò
excitârunt , & ad luctûs causam , ipsas
videlicet flammæ , traducitur.

Obliviosò *Levia Massicò*

Ciboria exple. Horat.

Vini liberius hausti effectus est ebrietas,
quæ animum solvit curis , adeò ut mise-
riarum oblitus suarum ebrius, in effusam
hilaritatem totus abeat. Igitur oblivio-
sa est ebrietas, & ab ea istud Epithetum
ad Massicum , vinum generosissimum,
transfertur.

PRÆCEPTUM III.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Elegantia quoque multum habet Epi-
thetum causæ tributum effectui. v. g.

Sirenas, hilarem *navigantium penam*,

Blandisque mortes, gaudiùmq; crudele,

Quas nemo quondam deserebat auditas,

Fallax Ulysses dicitur reliquisse. Martial.

Vide , ut Epitheta ista , *hilarem, blandas,*

crudele, quæ Sirenibus conveniunt , tri-

buantur cum eleganti antithesi , *gaudio,*

quod

quod creabant, pœnæ, quâ afficiebant,
morti, quam inferebant.

*Dum mediator Bombycis opus, textique
sepulchri*

Fila per artificem sæpe reducta globum.

Sautel.

Artifex est Bombyx, qui globum sericum
mirabili contextit artificiô: sed illud Epi-
thetum eleganter ad globum illum sericum
à Bombyce contextum traducitur.

PRÆCEPTUM IV.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

E Pithetum Totius integralis elegantes
tribuitur Parti, ut cùm Martialis rap-
tum ab Aquila Ganymedem describens
ait:

*Æthereas aquila puerum portante per auras,
Illæsum timidis unguibus hæsit onus.*

Timebat aquila, ne puerum læderet un-
guibûs, quapropter Poëta timorem ele-
ganter à Toto ad Partem, ab aquila ad
ejus ungues transfert.

Pari ratione in Ovidiana Epistola Pe-
nelope viduas dicit suas manus:

Nec

*Nec mihi quærenti spatiosam fallere noctem
Lassaret viduas pendula tela manus.*

Ita quoque apud Horatium Nereus vocat adulteros Paridis crines.

*--- Heu serus adulteros
Crines pulvere collines.*

Id est, serò tandem trahêris motuus.

Idem Horatius injuriosum dixit fortunæ pedem, quo Principes de solio deturbat, eorûmque authoritatem quasi columnam stantem evertit.

*Purpurei metuant tyranni,
Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam.*

Ita denique nuper Christianæ, Sabaudix Ducis, Serenissimi Ducis filix, faustas, festasque nuptias gratulaturus, eleganti carmine elegantissimus Poëta Salyus, Epithetum Dominæ à Toto ad partem transferens, ejus fronti, quam omnes coronant majestatis radii, jure sanè optimo, & eleganter attribuit :

*--- Paullùmque soluta severis
Legibus, & Dominæ deponens nubila frontis. &c. P. Berter.*

PRÆCEPTUM V.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Epithetum Partis integralis proprium elegantè à Parte ad Totum traducitur ; & nomen partis per Synecdochen figuram Syntaxeos accusandi casu effertur. Ut si poëticè reddenda, & pedibùs illiganda esset ista sententia.

Ipse habens tempora redimita laurò triumphali.

Epithetum, *redimita*, quod temporibus, seu capiti convenit, à Parte ad Totum transferres, & diceres : *Ipse redimitus tempora*, in qua phrasi *tempora* est accusativus, qui regitur per Synecdochen, ut dixi, ab adjectivo *redimitus*. Sic denique tuum versum conderes :

Ipse triumphali redimitus tempora laurò.
Ita de Ænea dixit Virgilius.

Os, humeròsque DEO similis.

Id est, Os, & humeros habens similia Deo.

Idem Virgilius, cùm dicere vellet, Ser-
tanum jacere ebrium, & habentem mem-
bra multò vinò victa, ita per Synecdochen

Syn-

Syntaxeos hanc sententiam reddidit :

--- *Multoque jacebat*

Membra DEO victus.

Ubi Epithetum *victus* à membris, nempe à parte ad Totum traducitur.

Pari ratione Tursellinus ait :

Ilicet ingenti mentem percussa dolore.

Et Joninus :

Tonsa comam ferrò succrescit latius arbor.

Vide, quæ de Synecdoche figura Syntaxeos scripsi in hujus Tractationis prolegomenis, ubi aliquot Syntaxeos figuras explicui, plurimisque exemplis illustravi.

BRÆCEPTUM VI.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

EPithetum rei contentæ proprium non inveniuntè tribuitur continenti. v. g.

--- *Non ferrea jura,*

Insanumque forum, aut populi tabularia* vidit.*

* Id est, insanos homines, qui forum frequentant. * gallicè *le greffe.*

Non mihi materiam Bellatrix Roma negabat.* Ovid.

* Id:

* Id est : Romani bellatores.

Succurrunt timidis sydera navibus. Sen.
Timor à nautis ad naves transfertur.

--- *Et quidquid Græcia mendax
Audet in historia.* Juven.

Mendax est Epithetum hominibus in
Græcia contentis conveniens, quod to-
ti Græciæ tribuitur.

*Dant strepitum rauci per stagna loqua-
cia Cycni.* Virgil.

Loquacitas, seu cantus est Cygnorum,
qui intra stagnorum ambitum continen-
tur, proprius, & à cygnis ad stagna trans-
fertur, quæ loquacia dicuntur à Poëta.

PRÆCEPTUM VII.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Epithetum rei inanimæ, aut sensu ca-
rentis proprium eleganter confertur
in rem animatam, & sensu præditam. Ut
cùm de Charonte dixit Virgilius:

--- *Sed cruda DEO, viridilque senectus.*

Hæc duo Epitheta plantarum, arborum,
fructuumque sunt propria, & senili ho-
minis ætati tribuuntur.

Pari

Pari ratione Valerius Flaccus roseam dixit Juventutem:

--- *Et roseæ perfudit luce juventa.*

Claudianus dixit pectora nulli pervia culpa, ductò à rebus corporeis Epithetò, & ad res animi translato.

Talia flammato secum Dea corde voluntans.* Virgil.

*Id est, irâ accenso, ductò ab igne Epithetò.

PRÆCEPTUM VIII.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta

Epithetum rei animatæ conveniens eleganter adjungitur rei inanimæ. Ita Lucanus describens vastitatem, quam Italiae civile bellum intulerat, dicit, agros diu culturâ caruisse, & defuisse manus arvis poscentibus.

Horrida quòd dumis, multòsque inarata per annos

Hesperia est, desuntque manus poscentibus arvis &c.

Horatius cinerem *dolosum* dixit, quòd occultum foveat ignem, quo incauti adurantur.

- *Et*

--- Et incedis per ignes

Suppositos cæneri doloso.

Ovidius *emeritum* dicit aratrum, postquam arator diurno labore defunctus est, ductò Epithetò ab iis, qui legitimo tempore militiæ perfuncti muneribus, missionem à Ducibus impetrârant.

Rusticus emeritum palo suspendat aratrum. Virgil. *fluvios* dixit *minaces*, cùm in fluctus assurgunt, ductò Epithetò ab animantibus irâ concitatis:

--- *Fluvios tentare minaces*

Audet, & ignoto sese committere ponto.

Claudianus describens aquilam suos pullos ad solis radios explorantem sic habet:

*Consulit arduos radios, & luce Migistrâ
Natorum vires, ingeniumque probat.*

Ubi vides, quàm eleganter Epithetum ab hominibus ductum luci tribuatur.

Tursellinus quoque eleganter Magdalenam non invento Christi corpore lugentem, & affixam sepulchro Christi *Viduo* describit:

*Illam autem mœrens, viduòque affixa se-
pulchro.*

PRÆ-

PRÆCEPTUM IX.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

EPithetum cuius rei conveniens, elegantia venustatem, & vim acuminis secum pulcherrimam invehit, si tribuatur substantivo Metaphorico, vel Metonymico, pro vero rei nomine usurpato. v. g. Virgilius describere volens exercitum vidit militum hastas, cum aristarum acuminibus, totumque Exercitum cum segete posse conferri; igitur pro vero Exercitus nomine substituit, & usurpat metaphoricè nomen *segetis*. Huic deinde voci addit Epithetum, quod exercitui convenit; illam enim *segetem ferream vocat*, & ait:

--- *Utrunque phalanges*
Stant densæ, strictisque seges mucronibus
horret Ferrea.

Eadem ratione alibi pro *pane* usurpat metonymicè nomen Cereris, cui adjungit Epithetum panis proprium, cum dicit *Cerere laboratam*, & ut magis Poëtice loquatur, *Dona laboratæ Cereris*.

- One -

--- *Onerantque canistris*

Dona laboratæ Cereris, Bacchumque mi-
strant.

Ita Martialis nivem vocat *densum vellus*
tacitarum aquarum.

Aspice quæm densum tacitarum vellus
aquarum.

Defluat in vultus Cæsaris, inque sinus.*

* Id est, in statuam Cæsaris.

Cabillavus Tauri cornua metonymi-
cè vocat Taurinæ frontis *gloriam*, quam
postea Epithetò à cornibus ductò, vocat
corneam; sic enim eleganter de juvenco
scripsit.

Cornea cui fruticat Lunatæ gloria frontis.

Ita plumbeas ænearum fistularum glan-
des metonymicè vocavi *mortem*, & ad-
junctò Epithetò harum glandium pro-
priò, *mortem plumbeam*, cum dixi:

Totis volitat mors plumbea castris.

Sed felicissimus in hoc Epithetorum ge-
nere fuisse mihi videtur Sautelus noster.
Vide, quàm eleganter uno disticho lactis
candorem, quàm suaviter ejus dulcedi-
nem exprimat; illud enim vocat meta-
pho-

phoricè nect̄ar fluitans, & liquidam nivem
 Jámque coronatis fluitanti nect̄are labr̄is,
 Spumabat liquidà fictil̄is urna nive.
 Illos Poëtas imitabere, si volantium
 apum examen voces *nubem stridulam*. Si
 Vinum dicas *ignem liquidum*. Si flores
 appelles *terrestria sidera*. Si pulchrum
 genarum ruborem voces *purpureum ju-
 venta lumen*, &c.

Sic Mambrunus, vir de re Poëtica
 optimè meritis, *Horti Circaei* descrip-
 tionem exorditur:

*Mollior h̄ic Cœli facies, h̄ic largior æther
 Vestit odorato florentes Lumine cam-
 pos, &c.*

PRÆCEPTUM X.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Interdum vis, & elegantix multũ in-
 est Epithetis, quæ adjunctum habent
 aliquam negationem, ut cum Horatius
 dixit:

*Audire magnos jam videor d.ices
 Non indecoro pulvere sordidos.*

Et Virgilius:

*Pocula si quando sæva infecere Novercæ,
Miscuerintque herbas, & non innoxia
verba.*

Idem, alibi referens ad inferos Salmonei
Regis Elidis pœnam, qui per aheneum
pontem quadrigis vectus, & faces jactu-
lans, tonitrua, & fulmen imitari voluit,
sic habet:

*--- Divumque sibi poscebat honorem
Demens, qui nimbos, & non imitabile
Fulmen*

*Ære, & cornipedum cursu simulârat e-
quorum.*

Idem quoque descripturus Æneæ cly-
peum, in quo Nepotum Æneæ fata, &
tota historiæ series à Vulcano inscripta
fuerat, sic ait:

*Hastamque, & Clypei non enarrabile
textum.*

Subaud. Æneas miratur.

Similiter Lucanus dixit, nec sine quadam
Emphasi:

*--- Non unus Transfigit ensis
Viscera.*

Id est, multis ensibus confoditur. Posses
quo.

quoque in eodem argumento dicere :

- - *Animam non uno in vulnere ponit.*

Martialis felicem, ac beatum prædicans eum, qui liber ab omni urbana sollicitudine, & modicis contentus opibus, ruri de suo vivit, eaque vivendi ratione maximè delectatur, sic scribit :

*Pinguis inæquales * onerat cui villicæ
mensas,*

*Et sua non emptus præparat ova
cini.*

*Id est, non eodem semper instructas apparatus.

In hunc sensum, & in eodem argumento dixit Horatius, huic ruris, & rusticæ vitæ cultori, horna vina (id est, quæ eodem anno lecta, confectaque sint) uxorem è dolio depromere, & dapes inemptas apparare.

Sabina qualis, aut perusta solibus

Perniciæ uxor Apuli

*Sacrum * vetustis extruat lignis focum,*

Lassi sub adventum viri, &c.

Et horna dulcè vina promens doliò,

Dapes inemptas apparet.

*Id est, Laribus.

In eundem etiam sensum, de eodem è suis arboribus decerpente maturos fructus, aut hortensia colligente ad cœnam olera, dicere possis:

Dapibusque operatur inemptis.

Egrediè Millæus Pharaonem in mari rubro, cum jam fluctibus absorbendus esset, furis agitatum, & tristissimo dolore anxium describens, ait:

Quem circum furia volitant, atraq; remordent.

Et fodiunt curæ non consolabile pectus.

Paulò antè idem Poëta, de aquis utrinque supra Ægyptios suspensis, quos erant mox obruturæ, & quibus imminens naufragium minari videbantur, dixerat:

--- *Stat terror utroque*

*Margine per summas pelagi malè pen-
silis oras.*

Hic adverbium *malè* vim habet negationis.

Claudamus hæc exempla elegantissimi Poëtæ strophe Saphica, qui ad Alphonsum Cardinalem Richelium, olim Oden scri-

scribens, his eum verbis compellavit :

Princeps, diserta flumen adorea,

Alphonse, mentem cui Sapientia,

Musaq; finxerunt paratam

Non humiles agitare curas. P. Bertet.

PRÆCEPTUM XI.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

POëtæ non inveniunt interdum per
comparisonem Epitheta nominibus
adhibent v. g.

Rex erat Æneas nobis, quo justior al-
ter

Nec pietate fuit, nec bellò major, & ar-
mis. Virgil.

*Et juxta comes * Euryalus, quo pul-*
chrior alter

Non fuit Æneadum. Virg.

* Subaud. aderat.

--- *Inde ferarum*

*Vastatorem Amycum * , quo non feli-*
cior alter

Ungere tela manu, ferrumque armare
venenò. Virgil.

* Subaud. Interfecit.

--- *Vident, indigna morte perentium*
Miserum Æolidem, quo non præ-
stantior alter

Ære a) ciere viros, Martemque b) accen-
dere cantu. Virg.

a) Id est, *æreâ tubâ, Synecdoche.* b) Id est,
bellum, Metonymia.

---- *Cadit & Ripheus, justissimus*
unus,

Qui fuit in Teucris, & servantissimus
æqui. Virg.

Id est, occiditur.

--- *Seniôrque Galesus **

Dum paci medium se offert, justissimus
unus,

Qui fuit, Ausoniisque olim ditissimus
arvis. Virgil.

* Subaud: occisus sternitur.

Milliæus scelus atrocissimum sic per
 comparisonem gravi Epithetò exag-
 gerat :

--- *Quo non immanius ullum*

Instigat Regum furias, & provocat enses.
 Huc referri potest Epithetum, *Hic &*
Hæc melior, & Hoc melius, quod, si rectè
 uiurpetur, elegantissimum est. Ita

Ita sanctissimam, & mitissimam parentem, cui sit malè moratus omnino filius, rectè sic compellabis:

Digna Parens meliore nato.

Ita de puero, egregiis animi, corporisque ornato dotibus, & immatura morte prærepto dices:

Digne puer meliore fato.

Ita Deiphobus in Trojana urbis expugnatione interfectus & ab Ænea, quem videbat, in Inferis, discessurus sic eum alloquitur:

-- *Decem nostrum, melioribus utere factis.*
Virgilius alibi de priscis Trojanæ gentis Heroibus sic habet:

Magnanimi Heroës, nati melioribus annis.) Quia Trojæ expugnationem, & incendium non viderant.

PRÆCEPTUM XII.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Futura Participiorum pro Epithetis usurpata multum elegantia nonnunquam in versum invehunt.

Ita Lucanus Phœnices, litterarum in-

ventores celebrans, eleganter scripsit :

Phœnices primi, famæ si creditur, ausi

Manfuram rudibus vocem signare figuris.

Idem de Civilibus Bellis sic antea scripserat :

*Bella geri placuit, nullos habitura * triumphos.*

* Quia nullus decernebatur iis triumphus, qui in Civilibus bellis vicissent.

Non minus eleganter Virgilius de pinu dixit :

Nascitur, & casus abies visura marinos.

* Id est, futura aliquando navis.

Idem de Choræbo in medios Græcorum globos se immittente, ut Cassandram ab eorum manibus, si posset, eriperet, aut saltem eam aliquot Græcorum nece ulcisceretur, sic habet :

*Non tulit hanc speciem furiata a) mente
Choræbus,*

*Et se se medium injecit moriturus b) in
agmen.*

a) Quòd Cassandra, cujus nuptias amiciebat, à Græcis capta abduceretur. b)

Certus, ac paratus mori.

Pha-

Phario nutantia pondera saxo,
Qua cineri vanus dat ruitura labor.*

Mart.

Id est Mausolea magnifica, quales sunt
superbæ Ægyptiorum pyramides.

PRÆCEPTUM XIII.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

POËtæ eleganter ducunt Epitheta à nominibus Patronymicis. Patronymica dicuntur ea nomina, quæ à propriis derivantur Patrum, Matrum, Avorum, Regum, Conditorum Urbium, Imperatorum, regionum, & locorum nominibus; & Filium, aut Filiam, aut Nepotem, aut ex posteris aliquem, aut è gente aliquâ, vel regione oriundum significant.

Quorum Patronymicorum nominum ut facilior, & expeditior sit usus, è re fore existimavi, quæ multis paginâ Despauterius de Patronymicis tradidit, ea paucis contrahere, & tibi, si fortè ex animo exciderint, in memoriam revocare.

Patronymica igitur nomina vel terminantur in *des*, & sunt masculina, ac

primæ declinationis, ut *Æolides*, Æoli filius, aut nepos. Vel terminantur in *as*, & *is*, & sunt fœminina, ac tertiæ declinationis, ut *Æolis* gen. *dis*, Æoli filia, vel neptis. *Thestias* gen. *dis*, Thestii neptis, aut filia. Vel terminantur in *ne*, & sunt etiam fœmina, primæque declinationis, ut *Nerine* gen. *es*, Nerei filia.

A nominibus in *a* & *as* formantur Patronymica in *ades*. Ut ab *Iliæ* Romuli matre fit *Iliades*, id est Iliæ filius. A *Pheretias* fit *Pheretiades*, id est filius Pheretias. Ab *Æneas* tamen *Æneides* Æneæ filius, & *Æneada*, Æneæ comites fuere appellati.

A nominibus in *es* formantur Patronymica in *ades*, ut ab *Hippotes* fit *Hippotades*. Et in *iades* sæpius, ut ab *Anchises* formatur *Anchisiades*, à *Laërtes* fit *Laërtiades*.

A nominibus in *us* ducuntur Patronymica in *ides* penultima brevi. Ut à *Priamus*, *Priamides*. Quædam tamen penultimam producunt, ut *Lycærgides*, *B. lides*, *Amphiaraiides*.

A nominibus in *ius* fiunt Patronymica in *iades*. Ut *Menetiades* à *Menetius*.

A nominibus in *eus* derivantur Patronymica in *ides*, penultimâ longâ. Ut ab *Atreus*, *Atrides*, à *Tideus*, *Tidides*, &c. sed ab *Otreus* formatur *Otriades*.

A nominibus tertiæ declinationis formantur Patronymica in *ides*, penultima brevi. Ut *Agenorides* ab *Agenor*, *Æsonides* ab *Æson*. Sed nomina in *as*, & polysyllaba in *on* ejusdem tertiæ declinationis Patronymica formant in *iades*. Ut *Abantiades*, à gen. nominis *Abas*, & *Laomedotides* à *Laomedō*, à *Scipio* formatur *Scipiades*.

Patronymica Fœmina in *as*, & *is*, formantur à Patronymicis masculinis in *des* ablatâ syllabâ *de* v. g. à *Thaumantiades* (Thaumantis filius) fit *Thaumantias*, Thaumantis filia, à *Tantalides* fit *Tantalus*.

Quædam Patronymica fœminina utramque terminationem habent, *as* & *is*, v. g. dicimus *Atlantis*, *idis*, & *Atlantias*, *adis*, Atlantis filia, vel neptis.

Patronymica fœminina terminata in *ne* formantur à Genitivo in *i* nominum

in *us*, & Dativo in *o* nominum in *jus* addendo *ne*. Ut *Nerine* à Genitivo *Nerei*, & per contractionem *Neri*; *Neptunine* à *Neptuni*; *Acrifione* à Dativo *Acrifio*.

Non afferò multa exempla, quibùs ostendam, quomodo fuerint à Poëtis usurpata pro Epithetis ejusmodi Patronymica, in quamcunq; Poëtarum paginam incurras, innumera se tibi offerent hujusmodi exempla. Unum igitur aut alterum hic exscribere satis erit, ne ab iis omnino se juhūm, & inops abeat istud caput.

--- Si forte pervenit tuas ad aures

*Belidæ nomen Palamedis, & inclyta famæ
Gloria.* Virgil.

*Nerine Galathea thymò mihi dulcior Hy-
blæ;*

*Candidior Cyncis, hederâ formosior al-
bâ* Virgil.

*Vident indigna morte peremptum
Nisenum Æoliden, quo non præstantior
alter.* &c. Virgil.

Sæpius tamen ea Patronymica usurpan-
túr tacito, & subintellecto nomine sub-
stantivo, cui conveniunt. v. g.

Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.

Virgil.

Juxta superiores regulas ex hodiernis Familiarum, Gentium, & populorum &c. Nominibus Patronymica formare poteris.

Ita è Regia Borboniorum stirpe oriundi, dicentur *Borbonidæ*; Ex Austriacis Principibus nati, *Austriadæ*; Ita si Gallidicantur *Franciadæ*; Lusitani *Lusidæ*; Lugdunenses à Lugdo *Lugdiadæ*, &c. Magis poëticè sonabunt hujusmodi nomina, quam cætera, quæ ore vulgi celebrantur.

PRÆCEPTUM XIV.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Appositum, figuratæ orationis genus, quod in Prolegomenis explicatum fuit, eleganter aliquando Epitheti vice fungitur, & magnam versibus gratiam parit, v. g.

Rex* genuse egregium Fauni, &c. Virg. i. e. O Rex* (*qui es*) Fauni genus. Vel, qui à Fauno ducis originem.

*Das tibi praterea (fortunæ parva prioris
Munera) reliquias Troja ex ardente re-
ceptas. Virgil.*

Id est, Reliquias, &c. (*quæ sunt*) parva
prioris fortunæ munera.

Iliadumque labor, vestes, &c.

Id est, vestes (*quæ sunt*) labor Iliadum,
seu quæ à Trojanis fœminis sunt elabo-
ratæ.

*Nec tamen interea rauca (tua cura) pa-
lumbes*

*Nec gemere aëria cessabit Turtur ab Ula-
mo. Virgil.*

Id est, palumbes (*quæ sunt*) tua cura : seu
quæ tibi sunt, curæ vel erga quas affi-
ceris.

*Ab malè quæsiti (damnorum semina)
Nummi.*

Id est, nummi (*qui sunt*) semina damno-
rum, seu malorum omnium origo.

*Curia pratecto quæ nunc nitet alta Se-
natus,*

*Pellitos habuit (rustica corda) Patres.
Propert.*

Id est, Curia, quæ nunc Senatorum præ-
tex-

textâ oratorum confessu insignis est, o-
lim Pellibûs duntaxat indutos habuit Se-
natores (*qui erant*) rustica corda, seu ho-
mines rustici, humanitatis expertes, &
urbanæ consuetudinis prorsus ignari.

*Poma coronatos curvantia pondere, a nos
Arboribus pendent (munus edule)
suis. Sautel.*

*Exulat hinc & morbus iners, & curva
Senectus,*

*Et dolor, & trepidi (pallida turba)
metus. Idem.*

*Nam malè ceratas agitans puer Icarus alas
In mediis periit (flebile pondus) a-
quis. Idem.*

Hos imitatus Illustrissimus Dominus
Boëssius, clarissimum hujus ævi littera-
torum lumen, scripsit in Pyrocrene:

*Cedite Sicani, vatum mendacia, fontes.**

* Id est, fontes (*qui estis*) vatum mendacia.
Et ego clarissimum illum virum imita-
tus, cùm Epigramma aliquando scribe-
rem, ita exorsus sum:

*Cedite Palladiæ, prisorum gloria, turres,
Cedite Rymulei tecta superba Jovis.*

PRÆ-

PRÆCEPTUM XV.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Observanda sunt diligenter à Tyrone nostro, dum lectioni Poëtarum dat operam, Epitheta quædam, quæ peculiare aliquid, & eximium sonant, quæque miram habent elegantiam, si rectè, & opportunis locis adhibeantur. Duo de omnibus tantùm proponam, & aliquot exemplis illustrabo, ex quorum parspecta, & observata elegantia, de aliis facilè poteris judicare. Sunt autem ista *Notus, & Conscius.*

NOTUS, A, UM.

Virgilius Cervum describens, qui prima fuit Æneæ, & Rutulis, mutuïs se, & primùm levioribus præliis laceffendi, tum acerrimi ineundi belli occasio, sic ait:

*Ille manum patiens, mensaq; assuetus
herili,*

*Errabas Sylvâs, rursûsque ad limina nota,
Ipse domum sera quamvis se nocte ferebat.* Virgil.

Idem narrans nocturnum Græcorum ad Trojæ littora reditum, post simulatam

fugam , & sparsum rumorem de suo in
Græciam discessu , sic refert :

*Et jam Argiva Phalanx instructis navi-
bis ibat ,*

*A Tenedo tacitæ per amica silentia Luna,
Littora Nota petens. Virg.*

Idem referens turpem aliquot Græco-
rum formidinem, qui, cum Trojanorum,
in quos inciderant, sustinere impetum
non possent, fugâ sibi consulere, & in-
tra cavum Equi lignei uterum, unde ad
urbis expugnationem prodierant, ite-
rum abdidere sese, ita rem exequitur :

--- Pars ingentem formidine turpi

*Scandunt rursus equum, & nota con-
duntur in alvo.*

Lucanus similiter eodem eleganter est
usus Epitheto, cum Ariminensium sibi à
vicino Cæsare malè metuentium pavo-
rem describit :

*Ut Notæ fulsere Aquilæ, Romanâ quo
signa ,*

*Et celsus medio conspectus in agmine Cæ-
sar ,*

Dirigere metu.

Ita Horatius :

In-

*Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi.*

Idem, Ode 2. lib. 1. ad Augustum, ubi
eluvionem terrarum, Deucalionis, &
Pyrrhæ Fabulâ celebrem, ex occasione
attingit, sic habet;

*Piscium, & summâ genus habitat ulmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis, &c.*

Ita denique Martialis de liberto, & amanuensi suo :

*Ille manus quondam studiorum fida meo-
rum,*

Et felix domino, notaque Cesaribus,*

* Quia ejus carmina à Cesare legebantur.

CONSCIUS, A, U M.

Virgilius de Didone mortem sibi mox
allatura sic scribit:

*Testatur moritura DEOS, & conscia
fati* Sidera.*

* Id est, infortunii sui.

Idem alibi de Entello post lapsum ad
pugnam redeunte :

*Acrior ad pugnam redit, & vim suscitât
irâ:*

Tum pudor incendit vires, & conscia
virtus.*

* Id

*Id est, suarum virium non ignara; vel (si mavis) sciens, quanta hactenus cum laude in simili palæstra dimicasset.

Idem quoque, cum Euryalum mox interficiendum narraret, ob missam à Niso sagittam, quâ Tagus confixus ceciderat, describit Nisum de amici Euryali salute sollicitum, è latebris suis prodeuntem, & se hujus necis auctorem ultro fatentem:

Me, me adsum, qui feci, in me converti-
te ferrum,

O Rutuli, mea frans omnis, nihil iste nec
ausus,

Nec potuit, Cælum hoc, & conscia si-
dera testor.

Lucanus de remotioribus Affricæ populis sic habet:

Et gens si qua jacet nascenti conscia Nilo.

Et Martialis de Domitiani natali die:

Cæsaris alma dies, & luce sacratior illa,
Conscia Dictæum, quâ tulit Ida Jo-
vem.

Dixi aliquando de quodam, cujus litteræ ab adversariis interceptæ, criminis, cujus accusabatur, fidem adituebant.

Hæc

*Hæc charta sceleris conscia, & testis tui
omnes retextit impiæ fraudis dolos.*

Et de alio, qui mœrore in solitudinem
abductus, rupes compellat ad sui doloris
salatium:

O vos doloris consciaæ rupes mei.

Denique de Judith ad necandum Holo-
fernem Betuliâ exeunte, & ad Assyriorum
castra contendente, sic scripsi aliquando:

*Egreditur portis audax, & conscia formæ
Castra inimica petit, blandâsque arcessere
fraudes*

*Cogitat, insueto meditans nova prælia
bello.*

PRÆCEPTUM XVI.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Totum hoc de Epithetis caput visum
est eodem monito claudere, quo ex-
cogitata à me eorum arti explicandæ,
paulò antè factum est initium. Illud au-
tem monebam, dandam esse in primis o-
peram, ut nullius Epitheti delectum fa-
ceremus, quod non peculiari quadam
ratione vel ornaret sententiam, vel ejus
vim, & significationem augetet.

Quapropter exploratum nobis, penitiusque perspectum esse debet illud, quod tractamus argumentum: perpendenda sententiarum omnium vis, & cuiusque vocis notio, sensusque tenendus est: Tum demum quaerenda Epitheta, quae singulis vocibus, rei que propositae argumento, quam fieri potest, optimè conveniant.

CAPUT III.

De Mutatione Vocum.

Quidquid de Mutatione vocum, in eo, in quo versamur, genere dici potest, eò ferè spectat, ut vel aliter reddantur adjectiva, aut Substantiva Nomina; vel mutantur Numeri, Casus, Conjunctiones, Ordo constructionis, verborum Modi, & Tempora; vel unius, aut alterius vocis accessione augeatur phrasis. Quae omnia ut rectè, & ordine persequamur, totidem distinguemus sectionibus, quot se offerent diversae in phrasi mutanda res, diversaeque mutandi rationes.

At

At cum mutandarum vocum rationem me traditurum promisi, ne quæso illud ita dictum existimes, quasi nihil aliud, nisi multam Synonymorum supellectilem expositurus sim. Hæc enim mutandi ratio, ut nihil habet artis, ita præceptoris non eget industriâ. Meum autem in hac vocum mutatione, cujus artem aperio, consilium est non tantum studere metro, ut numerus carminis impleatur; sed præterea efficere, nulla ut sit vox, quæ non suboleat Parnassum, & à Musarum institutione profecta esse videatur. Si quæ igitur erunt voces, non ita ad stylum Poeticum accommodatæ, aut cum metri legibus non rectè cohærentes, laudatâ illorum copiâ, qui Synonymorum Indices texuerunt, alia tamen ratione, & meo quidem judiciô, elegantius mutari posse, sequentibus præceptionibus, te, qui hæc legis, vel teste, vel iudice, con-
tendo.

SECTIO I.

De Mutatione Adjectivi.

Variæ sunt Adjectivi mutandi rationes.

1. Enim levi admodum facta mutatione, adjectivum Nomen substantivè per Hellenismum usurpari potest, atque ita mutabitur in substantivum *Ellynicon*. Ut cùm dicimus, *amara curarum*, pro, *amaræ curæ*. *Ardua terrarum*, pro, *arduæ terræ*. *Opaca locorum*, pro, *loca opaca*. *Deserta viarum*, pro, *viæ desertæ*. *Cæli supera*, pro, *Cælum superum*. *Cæli convexa*, pro, *cælum convexum*. Cùm denique dicimus, *alta montium*: *ima vallium*: *amœna collium*: *densa sylvarum*.

-- *Per sylvas, & per deserta viarum*

Ibat. Id est, *per desertas vias*.

Ecce ascendentem, & cæli supera altera tenentem,

Dum tacitis omnibus animis, oculisque tumentur, &c. Mambrun.

2. Mutari potest adjectivum in substantivum Metonymicum. Ut si dicamus, *Laudatur pudor*, pro, *laudantur pudici*, Se

Seditio ventorum, pro, venti seditiosi.
Inciementia Divûm, pro, divi inclementes, &c.

---- *Verûm inclementia Divûm*

Has evertit opes. Virgil.

--- *Pelago indignante minaci*

* *Hadria ventorum seditione tumet.*

*Id est, mare Hadriaticum.

Postquam Epulis, Bacchóque modum lassata voluptas*

Imposuit. Lucan.

*Id est, homines voluptatibus mancipati.

Quod a) Pelagus, Nilúsque dedit, quod luxus b) inani

*Ambitione furens, toto quæsivit in orbe,
 Non mandante fame.*

a) Id est, quos cibos. b) Id est, homines luxui deditis.

3. Adjectivum possessionem significans mutari potest in substantivum rei possidentis. In hunc modum dicimus *Patris ædes*, pro, ædes patriæ. *Matris lachrymæ*, pro, lachrymæ maternæ. *Cæli regia*, pro, cælestis regia. *Romæ Theatra*, pro, Romana Theatra.

Jam

*Jam pridem cœli nobis te Regia, Cæsar,
Invidet. Virg.*

--- *Depulsus ab ubere Matrû. Sub-
aud. Agnus.*

Post Matrû lachrymas. Est hoc lem-
ma, quod P. Menestrier in Heroico suo
D. Augustini symbolo pendentem è
palmitæ racemum referente, ingeniosè,
ut cætera solet omnia, nuper adscripsit.

4. Mutari potest Adjectivum in Sub-
stantivum nomen, rei factæ, aut faciendæ
modum significans. Ut cùm de Græcis,
qui in Equi Trojani uterum, unde paulò
antè exierant, Trojanorum persequen-
tium metu, abdiderunt sese, ita scripsit
Virgilius:

--- *Pars ingentem formidine* turpi
Scandunt rursus equum, & nota condun-
tur in alvo.*

*Id est, pars turpiter formidantes, rursus
in equi uterum se recipiunt. Et cùm
Ovidius scripsit:

*Cavit provida cura Ducis.
Pro, Dux curans, & providus cavit.
Cætera ne simili caderent labefacta ruinâ,*

Cavit sacrati provida cura Ducis.

5. Mutari potest Adjectivum in Substantivum materiæ. v. gr. dici potest, *Ebur cytharæ*, pro, *cythara eburnea*. Ita aliquando cecini:

*Et cytharæ vocalis ebur sub pollice docto
Ingemit.*

Ita *gemmas*, & *aurum coronæ*, pro *corona gemmea*, & *aurea* licebit dicere.

--- *Gemmisque, auroque coronæ*

Exornat regale caput.

Plura hujus rei exempla in Sectione sequenti dabimus num. 4.

6. Mutari potest adjectivum è Positivo in Comparativum. v. g.

Quo non præstantior alter, pro, *præstans*.

Quo non formosior alter, pro, *formosus*.

7. Mutari potest adjectivum in adverbium, ut cum dicimus, *Lenè sonant Zephyri*, pro, *lenes Zephyri sonant*.

SECTIO II.

De Mutatione Substantivi.

NON pauciores, nec minùs elegantes se offerunt substantivi, quàm adjectivi

Ætivi mutandi, rationes. Cùm enim è Rhetoricæ Tropis ferè omnes deductæ sint, & in iis translationis, quem tanto-pere laudavi, decor effulgeat, existimare cuique facile est, quantus ex iis orationi Poeticæ splendor accedat. Quod ut exemplis constet liquidiùs, ad varios, quos afferro, mutandi substantivi modos animum quæso advertite.

I.

Quot esse vidimus mutandi in substantivum adjectivi modos, totidem ferme sunt mutandi in adjectivum substantivi rationes. Unam subjicio, ex qua reliquæ omnes facilè deducuntur.

Mutari potest Substantivum rei possidentis in adjectivum significans possessionem. Ut cùm dicimus :

Patriæ virtutes, pro virtutes Patris.

Pacatùmque reget patriis virtutibus orbem.

Virgil.

Ora puerilia, pro , ora pueri.

Induit ecce amnis puerilia vitreus ora.

Bidermannus.

Littoreæ arenæ, pro, arenæ littoris.

--- *Nam littoreis populator arenis
Imminet.* Lucan.

Casus marini, pro, maris casus, seu pe-
ricula.

--- *Etiam ardua palma
Nascitur, & casus abies visura* marinos.
Virgil.

Romanæ acies, pro, acies Romanorum.
*Ergo inter sese paribûs concurrere telis
Romanas acies iterum videre* Philippi.
Virg.

II.

Mutari potest substantivum speciei in
substantivum Genericum, modò Generi
addatur Epithetum proprium speciei;
atque hæc mutandi ratio elegantissima
est, ut videre est in sequentibus exemplis.

Substant. Speciei.	Substantivum Genericum.	Epithetum Proprium speciei.
	Gens ---	Ætheris Incola.
Aves - -	Cohors --	Pennata (tùm.
	Agmina -	Sonora Volan-
Aquila - -	Ales - -	Jovis Armiger. Gal-

EXEMPLA.

Si qui Ciceronianum versum nostris aptaret temporibus, exiguâ unius, aut alterius vocis factâ mutatione, sic diceret:

*Cedant arma togæ , Laurus concedat
Olivæ.*

De primis veterum Francorum victoriis sic olim scripsi :

Et socias inter creverunt Lilia Palmas.

Id est, & Francorum gloria clarior in die eorum victoriis evadebat.

De pace quoque post diuturnum bellum Francos inter, & Hispanos initâ, ita scripsi :

*-- Longis dudum exul a) ab Oris
Antiquas repetit sedes, & nota revisit
Oppida, latantésque agros beat ubere b)
cornu.*

a) Subaud. Pax. b) Id est, felici frugum proventu, & bonorum omnium copiâ.

*Signa Populorum ducta è præcipuis
Regnorum fluviis.*

Thamesis - - - Anglorum.

Sequana - - - Francorum.

Scaldis - - Belgarum.

Rhenus - - - Germanorum.

Ister (Thracum seu
(Turcarum, & Hungarorum.

Tagus - - Hispanorum.

Tiberis - - Romanorum.

Nilus - - Ægyptiorum.

Jordanis - - Palæstinorum.

Euphrates - - Parthorum.

Ganges - - - Indorum.

EXEMPLA.

Balde in Ode ad Principum de pace Legatos Monasterii agentes aliquot ejusmodi fluviorum nomina eleganter pro vicinis populis usurpavit:

*Tota Europa fremit, toto concurritur orbe,
Unúmque plures inquinat gentes nefas;
Sanguineos Scaldis, Thamesisque, ut
Rhenus, & Ister*

*Rotant procellis intonati vortices. Bald.
Euphratem * Nilúmque move, quo nominis usque*

Nostri fama venit. Lucan.

*Id est, & Ægyptios, & Parthos in adversarios commove, & nostris adjunge partibus.

Hinc

Hinc movere Euphrates, illinc Germania bellum. Virgil.

Pax erat : & (vestri Germanice causa Triumpho)

Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.* Ovid.

Id est, jam tui imperii jugum Germani subierant.

Hac ratione Delphinatis Parnassi decus, nobilissimus Dionysius Salvagnius Boëssius in Pyrocrene, Ludovici XIV. victorias commemorat, fluviorum nomine pro victis populis, qui eos accollunt fluvios, usurpato:

Magne, tuos dicent alii, Ludovice, triumphos,

Hesperiam bello fractam, pulsūque Britannum,

*Et domitum latè Stalidim, * Rhenūque bicornem.*

* Id est, Belgas & Germanos.

Poterunt etiam populorum signa peti à vestibus ; ut Romanorum à Toga , Græcorum à Pallio , Gallorum à Braccis &c. Vel ab armis ; ut Romanorum à pilis,

lis, Gallorum à gâsis, Balearium à funda &c. Deorum etiam signa afferri poterunt, & designari per Aquilam, & fulmen Jupiter: per Tridentem Neptunus: per Caduceum Mercurius: per Ægida Pallas: per Clavum Hercules: sed, ut paulò antè monui, ea tantùm volui recensere signa, quæ vel usitatiùs à Poëtis, vel elegantius usurpantur.

X.

Mutari potest substantivum nomen rei contentæ in Substantivum rei continētis. Vel, ut Rhetorum more loquar, summi potest continens pro re contenta.

Ita Virgilius Ægyptum pro Ægyptiis, Bactra, urbem Asiæ, pro Bactrianis usurpavit, cùm de Antonio sic scripsit:
Hinc ope Barbarica, variisq;æ Antonius armis.

Ægyptum, virésq;æ Orientis, & ultima secum.

Bactra vehit.

Idem etiam navim pro nautis, quos capit navis, alibi usutpavit.

*Nec Nautica Pinus
Mu-*

Mutabit merces.

Idest, nulli nautæ merces aliò convehent, neque ullo modo navigationi dabunt operam.

Ultimò mutari potest nomen Substantivum, significans circumstantiam rei cuiuspiam convenientem, in ipsum rei nomen, ut si dicas cum Petavio, *excussit infantem*, id est, infantis balbutiem, vel nugas; cum Millæo, *Regem gerens*, id est, Regis habitum, ac personam: cum eodem, *rosa purpurat*, pro, color roseus purpurat: cum Lucano, *dedidicit Ducem*, id est, artem bellicam, & Ducis munus; cum Anonymo, *gestat Vulpem sub pectore*, id est, Vulpinos dolos, & astuta consilia.

-- *Ut primùm infantem excussit, & ora Solvere posse datum est. Petavius.*

-- *Solymæ ille vias in Syrmate verrit*

Coccineo, Regemque gerens. Millæus de Christo ab Herode illuso, & coccineâ veste induto.

Donec a) dulcè rubens vobis rosa b) purpurat ora.

a) *Id est, quamdiu vernat flos juventutis.*

E

b) *Id*

b) Id est, color roseus.

*Dedidicit jam pace Duce[m]. Cæsar apud
Lucan: de Pompeio.*

-- *Et astutam gestat sub pectore Vul-
pem.* Anonymus.

SECTIO III.

De Mutatione casuum.

I. **A** Liquando in Vocativum eleganter
mutantur per Apostrophen cæteri
casus. v. g.

Scipiadas duros bello, & te, maxime
Cæsar.* Virgil.

* Pro, & maximum Cæsarem.

*Terretur minimo pennæ stridore columba,
Unguibus, Accipiter, faucia facta tuis.*
Ovid.

Id est, unguibus accipitris faucia facta.

*Capit ille coronam,
Quæ posset* crines, Phœbe, decere tuos.*
Ovid.

* Pro, quæ posset Phœbi crines decere.*

2. In Quæstione QUO Accusativus
cum præpositione In eleganter mutatur
in Dativum. v. g.

Quis

*Quis novus hic nostris successit sedibus
hospes? Virgil.*

Pro, successit in sedes nostras.

*illa a) subit, mediæque minans illabitur
b) urbi. Virgil.*

a) Subaud: Equi Trojani machina. b) pro
in urbem.

*Littoræque Epiri legimus, Portuque *su-
bimus. Virgil.*

*Pro, in portum. Hic advertite, *portu* esse
Dativum poëticum quartæ declinatio-
nis, qui à Poëtis sæpius formatur in U,
quàm in Ul, *ut portu, pro, portui, fructu,*
pro fructui.

3. In Quæstione QUA, Accusativus
cum præpositione PER sæpius apud Poë-
tas mutatur in Ablativum sine præposi-
tione. v. g.

*Tum gelidus toto manabat corpore su-
dor. Virgil.*

Pro, per totum corpus.

--- *Nam te jam septima portat*

*Omnibus errantem terris, & fluctibus
æstus. Virgil*

Pro, per omnes terras, & per omnia er-
rantem maria. E 2 4.Ab-

4. Ablativus cum præpositione A, vel AB verbi passivi interdum eleganter mutatur in Dativum per Hellenismum.

*Infert se septus nebulâ (mirabile dictu)
Per medios, miscétque viris, neque cernitur *ulli. Virgil.*

*Pro, neque ab ullo cernitur.

5. Cum verbis pugnandi eleganter jungitur Dativus pro Ablativo, & præpositione CUM, seu Ablativus ille transit eleganter in Dativum. v. g.

Pugnabis amori.

Pro, cum amore.

certent & Cygnis ululæ. Virgil.

Pro, ululæ certent cum Cygnis.

SECTIO IV.

De Mutatione Numerorum.

1. SINGULARIS Declinationum numerus, quando res aliqua singularis, & una significatur, eleganter mutatur in numerum Pluralem. v. g.

- Quæ te tam lata tulerunt

Sæcula, qui tanti talem genuère parentes? Virgil.*

Pro,

*Pro, Quod tam lætum sæculum &c.

-- *Priami dum* * *regna manebant.*

Virg. *Id est, dum stabat regnum Priami.

Unum enim hîc tantum regnum significatur, nempe Trojanum.

Ora natant lachrymâs.

Pro, os lachrymâs natat.

Ad te confugio, & supplex tua * *numina posco.* Virgil.

*Pro, tuum numen oro.

Ille triumphatâ, * *Capitolia ad alta, Carintho,*

Victor aget currum. Virgil.

*Pro, ad Capitolium.

hæc a) genus acre virum, Marsos, pubemque Sabellam,

Assuetumque malo Ligurem, Volscosque Veratos

Extulit: hæc Decios, Marios, magnosque Camillos,

Scipiadas duros bello, & te, maxime Caesar. Virgil. 2. Georg. ubi laudes

Italiæ describit.

2. Pluralis Declinationum numerus, cum plura collectim significantur, ele-

gan-

ganter mutatur in numerum singularem.

v. g. --- *Cum pressus ab hoste*

*Clauditur externis miles Romanus in
oris.* Lucan.

Miles Romanus, pro, Romani milites.

*Nos primi Senonum motus, Cimbrum-
que ruentem*

Vidimus. Lucan.

Id est, Cimbro ruentes. Cimbri erant
Germaniæ populi.

Non antè devictis Sabæa

Regibus, horribilique Medo

Nectis Catenas. Horat.

Id est, Medis.

Atque ecce, quæ circa nominum sin-
gularem, & pluralem numerum in scri-
bendis versibus observanda mihi visa
sunt. Quia verò præter hos declinatio-
num numeros, alii sunt Arithmetici, qui
etiam, pro metri ratione, mutari elegan-
ter, & variari possunt; De iis etiam hîc
opportunos videtur dicendi locus. At-
que ita:

I. Numeri Cardinales Arithmetici,
quales sunt: *Unus, Duo, Tres, Quatuor,
Quinque &c.* aliter, imò elegantius red-

di possunt per Adverbia numerandi, *Bi*, *Ter*, *Quater* &c, conjuncta vel cum numeris Cardinalibus, ut in hoc Virgiliano versu:

*Sunt mihi bis Septem præstanti corpore
Nymphæ.*

Id est, quatuordecim.

Vel conjuncta cum Numeris Ordinalibus, *Binus*, *Ternus*, *Quaternus*, *Quinus*, *Senus*, *Denus*, & aliis similiter formatis, ut in hoc Ovidiano versu videre est.

Martia ter senos proles adoleverat años.

Id est, Romulus annum agitabat octavum supra decimum.

2. Mutari quoque eleganter possunt Numeri Cardinales in sequentes voces, certum añorum numerum significantes.

Lustrum, quæ vox apud Poetas usitatissima quinque añorum spatium significat, eò quòd quinto quoque anno urbs à Censoribus Romanis lustraretur.

--- *Veniet Lustris labentibus Ætas.*

Virg.

*Jámque unus Lustris geminis accesserat
annus.*

Id

Id est, jam undecimus agebatur annus.

Addiderátque annos ad duo Lustra duos.

Ovidius.

Id est, duodecimum annum attigerat.

-- Lustris bis quinque peractis. Ovid.

Triennium, Quinquennium, & similiter
formatæ voces, quarum significata per
se patent.

*Jámque ferè tracto duo per quinquennia
bello.*

Olympias, quæ vox idem sonat apud
Græcos, ac *Lustrum* apud Latinos. v. g.

*In Scythia nobis quinquennis Olympias
acta est.*

Trieteris, Id est, trium annorum spatium
& similes Græcorum voces, Latinitate
donatæ. Exemplum dabit Baldus noster
in ea ode, qua Ragusium Adolescentem,
depilis menti dedecus ægerrimè feren-
tem, consolatur:

Quid sles Ragusi? cur madidam fricis,

Tergisq; frontem? quòd Trieterida

Emensus octavam, triennem

Ore tenus referas puellam.

SECTIO V.

De Mutatione Verborum, Modorum, & Temporum.

I. **V**erbum proprium eleganter mutatur in metaphoricum, maximè si verba rerum animatarum propria tribuantur inanimatis; ut cum de arbore, cui peregrini rami insiti sunt, dixit Virg.

Miratúrque novas frondes, & non sua poma.

Id est, novas frondes, novósque fructus profert.

*Nec lupus insidias pecori, nec retia Cervis
Ulla dolum meditantur.* Virgil.

Id est, nulla explicata sunt ad Cervos capiendos retia.

Nec varios discet mentiri lana colores.
Virg. Id est, nec lana variis imbuetur coloribus.

--- *Et prelis non invidet uva* Falernis.*
Statius.

*Subaud. Quæ nascitur in iis collibus.
Nimirum æquè generosum, ac felerna præla, vinum fundunt hæ tuæ vites.

--- *Obductaque clava trinodis
Ter, quater, adversi sedit in ore viri.*

Ovid.

E 5

Id

Id est, & impacta in os viri clava ter, & quater eum percussit.

2. Verbum proprium eleganter, & sæpe mutatur in aliud verbum, circumstantiam rei, pro re ipsa, exprimens. v.g. hanc sententiam: *Licet crura vinciantur sonanti compede*, elegantius ita reddes:

Crura licet durâ compede vinc̄ta sonent.

Tibull.

Ubi vides, pro *Vinciendi* verbo adhibitum verbum, *sono*, quod circumstantiam potius vinculorum, quàm pedum nexum significat

3. Verbum proprium eleganter redditur per phrasin, quæ circumstantiam actionis significat. Ut, si hæc metrô sit illiganda sententia: *sæpe ad illius aram mactabo agnum*. Elegantius cum Virgilio dices:

--- *Illius aram*

Sæpe tener nostris ab Ovilibus imbuet agnus.

4. Verbum proprium mutari quoque eleganter potest in phrasin, quæ pro ipso tempore circumstantiam temporis explicet. Ut, cum Virgilius vocem *advesperascit*, ita aliis verbis effert.

*Majoresque cadunt altis de montibus
umbrae.*

5. Verbum proprium eleganter etiam exprimi potest per phrasin, quæ circumstantiam loci describat. v. g. Si contendendus sit versus in hanc sententiam, *agnos mille habeo*, ita cum Virgilio dices:

*Mille meæ Siculis errant in montibus
agnæ.*

Supereſt modò, ut dicamus, qua ratione in verbis mutantur aliquando apud Poëtas modi, & tempora, qua de re hæc paucis, & obiter accipe.

1. Infinitivus aliquando pro Indicativo usurpatus vim majorem, & elegantiam addit versui. v. g.

-- *Mene incepto desistere victam?* Virg.

Id est, egone ab incepto desistam?

--- *Mene Iliacis occumbere campis*

Non potuisse? Virgil.

2. Præteritum tempus eleganter usurpari potest pro præſenti, ut cum Virgilius de Apibus sic ait:

--- *Rege incolumi mens omnibus una est;*

Amisso, rupere fidem, constructaque

mella

E 6

De

Deripuère ipsæ, & crates solvère favorum

Sed illud multò frequentius in præterito infinitivi accidit, ut omnes ferè Poëtarum paginæ testantur. Unum ex Bidermanno exemplum affero, qui suum de *Absalonis crinibus in laqueos versis* Epigramma hīs versibūs concludit:

Expandere suos ingentia brachia ramos,

Et placitas ramis implicuere comas.

Hic sensere meos sibi dum placuisse ca-
pillos,

Solus eos sensi displicuisse mihi.

Ubi vides, *placuisse, displicuisse* pro præfenti infinitivi usurpari.

3. Subjunctivi Præsens eleganter pro ejusdem modi præterito Imperfecto usurpatur. Ita R. P. de Buffieres in Umbra vallis descriptione, postquam mirâ verisuum elegantiam fontem illum descripsit, cujus (ut ait) læto prorumpens impetu jactus altè aërem verberat, ac mox in stillas sparsus crateri suo restituitur: ubi (inquam) ludentes per amica noctis silentia circa fontem auras, Nymphasque Araris in ejus margine choreis indulgentes,

tes, ac se in fontem immergentes ad eluendos faciei nāvos ostendit, ita egregiam illam descriptionem egregiè concludit:

Invida respicit Phæbe, maculâsque latentes

Abluat; igniferi, prohibet regnator Olympi.

Id est, ablueret, seu ad vultûs sui maculas in eo fonte detergendas, è cœlo descenderet, nisi *Olympi regnator* prohiberet.

Si plura in eandem rem exempla desideras, lege, quæ de Enallage figura Syntaxeos superius docui.

SECTIO VI.

De Mutatione Adverbij.

I. **A**Dverbia eleganter mutari possunt in Adjectiva, ut, cum Virg: dixit:
Solvite vela citi.

Id est, citò.

-- *te, cum statione peractâ*

Astra petes serus, prælati Regia cœli

Excipiet plaudente polo. Lucan.

Id est, serò.

Nam dum fortè domo se matutinus

agebat. Rabin. Id est, manè.

*Instant ardentēs Tyrii perducere muros,
Molirique arcem &c. Virgil.*

Id est, ardentē.

2. Adverbia mutari possunt in verba.
Ut cū de Sinone à Trojanis pastoribus capto, & ludibrio circumfusæ multitudinis exposito, scribit Virg.

Certantque illudere capto.

Id est, capto *certatim* illudunt.

Ad hunc etiam modum hanc sententiam (*audenter manum conferunt, & longius procurrant*) cum Virgil. ita reddere poteris:

Et conferre manum, & procurrare longius audent.

SECTIO VII.

De Mutatione Conjunctionis.

IN Conjunctione (*Et*) cæteris ommissis immorabor; quia de aliis vix aliquid occurrit in præsentia, quod dicam; ista verò una &c ebras, & elegantes in versu mutationes admittit.

1. Conjunctio (*Et*) eleganter mutatur in vocem unam orationis, suppressa conjunctione.

junctione, geminatam, v. g. Sententiam illam, *maximus ille armis & togâ*, omittendo conjunctionem, & geminando voces, *maximus ille*; sic ad metri numerum adduces:

Maximus ille armis, maximus ille togâ.

Hæc mutandi ratio vim orationi confert maximam, sive cum interrogamus.

v. g.

Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permessidos unda? Martial.

Sive cum aliquid vehementius affirmamus. v. g.

-- *Dicam horrida bella,*

Dicam acies, actósque animis in funera

Reges. Virgil.

Sive cum aliquid est patheticè describendum. v. g.

Regalésque accensa comas, accensa coronam

Insignem gemmís. Virgil.

--- *Zephyrís te mollibùs auræ,*

Te Sylvæ gemitu, quærulo te vitreus amne

Bivara, te Gentiliaci flevère recessus.

Mambrun.

Bivara la riviere de Gentily, ou des Gobelins.

2. Conjunctio (*Et*) potest mutari

in præpositionem, *cum*, v. gr.

--- *Silent cum flumine valles.*

Id est, flumen, & vallis silent.

Occidit miseram tenera cum prole parentem.

Id est, occidit matrem, & liberos.

3. Conjunctiones (*Et, Que, atque*) nonnunquam eleganter geminantur, atque ita fit quodammodo mutatio unius conjunctionis in geminam. v. g.

Atque DEOS, atque astra vocat crudelia Mater.

Item -- *Regemque dedit, qui fœdere certo
Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas.* Virgil.

Id est, Jupiter ventis Regem imposuit, qui &c.

Item ----- *Relinquunt
Armæque, craterasque simul, pulchrosque
tapetas.* Virgil.

Admonitio. Quando iteratur in eodem versu conjunctio (*Que*) eleganter, Græcorum more, produci potest, si proximè sequens dictio inchoetur à duabus consonantibus, aut à litera duplici. v. g.

Ter-

Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum. Virgil.

Spiculaque, Clypeique, ereptaque rostra carinis. Virgil.

Eurique, Zephyrique tonat domus. Virg.

Imo etiamsi non sequatur consonans, aut litteræ duplex, à Virgilio, Ovidio, Statio, sed (ut arbitror) per licentiam nonnisi à magnis Poëtis, & in longo opere usurpandam, producta legitur.

Syderaue, ventique nocent, avidaque volucres. Ovid.

SECTIO VIII.

De mutatione Ordinis, & compositionis vocum.

INterdum legitimus vocum ordo, aut earum compositio, eleganter mutari, & citra confusionem omnem jucundè perturbari potest. Illa verò mutatio in vocibus præsertim compositis, quarum singulæ partes separatim aliquid significant, & in omnibus ferè præpositionibus accidere solet. v. g.

Qui te cumque manent isto certamine casus. Virgil. *Qui*

Qui te cumque, pro, *quicumque te*. Idem fit in voce *hactenus*, in verbis *supersum*, *Circumdo*, & in plerisque aliis vocibus, quas inter legendum observabis.

Hac Trojana tenus fuerit fortuna secuta. Virgil.

Jamque adeo super unus eram &c.

-- Ego si qua super fortuna laborum est, Ipsa regam. Virgil.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum. Virgil.

Id est, circumdare collo brachia. Ubi vides, verbi *circumdo* partes componentes non solum in carmine disjungi, sed etiam contra legitimæ constructionis ordinem præpositionem *circum* postponi: quod (ut dixi) in aliis ferè omnibus præpositionibus fieri potest. v. g.

Illis ira modum supra est, læsæq; venenum Morsibus inspirant. Virgil.

Subaud. Apibus.

--- Trepidant agitare Choreas, Gramina per, mollésque herbas in margine fontis. P. de Butlieres.

Subaud. Nymphæ.

Occupat ille aditum, floresque illabitur
inter. Mambrun.

Id est, inter flores illabitur.

Antra sub, & solas valles, nemorumque
recessus. Mambrun.

Subaud. Se proripit.

SECTIO IX.

De Mutatione sententiæ.

Postquam de verborum mutatione jam dictum est, de mutatione sententiæ occurrunt aliqua ad Tyronum captum satis accommodata, quæ minimè prætermittenda visa sunt. Vel enim mutari potest sententiæ, per paucarum vocum accessionem, vel per longiorem amplificationem, vel denique per detractionem. Præceptionibus, quas modò traditurus sum, & exemplis res tota clariùs patebit.

De Mutatione sententiæ per unius, aut paucarum vocum accessionem.

I. **A**ugetur aliquando sententiæ geminando vocem aliquam, vel ornatùs gratiâ, vel ad majorem significandi vim.

En

En exemplum è Rapini nostri non
Sacris modò, ut ille scripsit, sed planè
Divinis Eclogis.

*Non procul hinc plexis redimita tempora
 fertis*

*Thaborides Nymphæ per florea rura va-
 gantur;*

*Arbutis, quæ ferta legant, portanda ca-
 nistris;*

*Et Thymbram, & violas, & cætera mu-
 nera ruris,*

*Munera Divinæ *cunis spargenda puellæ.*
 *Id est, Deiparæ Virginis, cujus in hac E-
 cloga Genethliacum scripsit Poëta. Hic
 geminatio est ad ornatum, in sequenti
 verò exemplo adhibita est, ut majorem
 orationi vim conferret.

*Ecce trahebatur passis Priamæia Virgo
 Crinibus à templo Cassandra, adytisque
 Minervæ,*

*Ad cælum tollens ardentia Lumina fru-
 stra,*

*Lumina; nam teneras arcebant vincula
 palmas.*

Ita Virgil. 2. Æneid. quem imitatus Fri-
 zonijs

zonius in Genethliaco Delphini sic cecinit:

--- Bizanti dejectis culmina Lunis,
 Purpureasque cruces, & candida Lilia ge-
 stent,
 Lilia Threicias olim dominata per oras,
 Pérque Asiæ dites populos, altámque Sio-
 na.

2. Augeri potest Sententia per additionem Epitheti; quod regat, & secum invehat aliquem casum, cujusmodi sunt Participia, & alia quædam adjectiva. v. g. Romanorum mos erat in Imperatorum triumphis captarum ab illis urbium, trajectorum, & superatorum fluminum, victorum populorum, locorum denique aliqua cætorum hostium clade insignium, ferre ante illos simulacra.

In hoc igitur argumento sit hæc sententia disticho reddenda elegiaco: *Pro-
 titius oppida cum viris lata. Subaud. sunt.*
 Addatur 1. Epithetum voci, *viris*, quæ,
 cum victos populos sonet, eleganter di-
 ces, *victis viris*. Alteri Substantivo, *oppi-
 da*, adjungatur pro Epitheto participium

re-

regens, ut dixi, & secum invehens ca-
sum aliquem, quo phrasis augeatur.
Quia verò illa oppida, ad imitationem
captarum urbium, ex aliquo metallo
conflabantur, dices, *oppida imitantia ve-
ros muros. Muros & mœnia*, paulò antè mo-
nui usurpari pro urbibus. Adde etiam
nomè metalli, ex quo fiebant illa urbium
simulacra, æris videlicet, vel argenti, vel
auri, & dices, *imitantia argento &c.* Deni-
que participium illud pro Epitheto addi-
tum nomini substantivo, non impedit,
quò minùs aliud eidem substantivo ad-
jungatur Epithetum. In hac igitur,
quam proposui, sententia, si *oppida* illa
dicas *Barbara*, legitimum distichi nume-
rum cum Ovidio sic implebis:

*Protinus argentò veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.*

Similis est hic Martialis versus:

Ultima volventes oravit pensa sorores.

Id est, *Parcas.*

Et istud Ovidii :

Et careant loliis oculos vitiantibus agri.
Sit etiam hæc sententia heroico versu ef-
feren-

ferenda: *dum Regem*, Id est, Porfennam, *peteret dextera*, Subaud. Mutii Scævola. Huic voci, *dextera*, juxta 4. Præceptum capite 2. superius traditum decur Epithetum Scævola conveniens, cujus significatum à *toto*, nempe à Scævola, *ad partem*, illius videlicet dexteram transferatur. Atque ita, quia Mutius satellitem pro Rege adortus, deceptus est; eleganter *decepta* dicetur ejus *dextera*. Jam verò participium, *deceptus*, regit aliquem ablativum, quem propterea in sequenti versu ei rectè Martialis attribuit:

*Dum peteret Regem decepta satellite
dextera.*

3. Dilatari potest sententia, addendo Epithetum, quod postea juxta secundum modum mutandi adjectiva sectione 1. capitis 2. aditum, mutetur in Substantivum; atque ita pro uno Substantivo habebis geminum. Modò si utrique Substantivo suum adhibeatur Epithetum. longè uberior evadet sententia, & quæ vix ad hemistichium sufficere videbatur, integrum tibi versum conficiet. v. g.

In

In hac sententia, *extinxit bellum*, accedente Epitheto, *bellum incensum* dices. Adjectivum deinde illud in Substantivum si mutes, & dicas, *extinxit belli incendia*, Ecce tibi geminum Substantivum. Utrique adjice Epithetum, & versum ita condes.

Extinxit miseri funesta incendia belli.

4. Augeri potest sententia à contrario, seu per aliam Phrasin, quæ à contrario ducta, idem cum prima significet. v. g. *Pax est Bello* contraria. Si igitur dilatanda sit ista sententia, *bellum extinxit*, per Phrasin, in qua *pacis* nomen usurpetur, dices: *Et pacem revexit*. Addatur modò utrilibet horum Substantivorum, aut si opus est, utrique Epithetum, & in hunc modum aucta sententia hunc tibi versum reddet:

Fatale extinxit bellum, pacemque revexit.

Vel istum:

Extinxit bellum, pacemque revexit amicam.

5. Augeri etiam potest sententia per Ablativos absolutos, modum, aut instrumentum, quo aliquid fit, explicantes. Ec-

ce in eam rem exempla varia, sine ablativis illis primùm, & sine numeris; tum suis ablativis aucta, & numeris illigata.

Quis Magnò (id est, Pompejò) major fuerat? tamen ipse fugiens rogavit clientis opem.

*Quis Magnò fuerat major? tamen ipse
rogavit*

Submissa fugiens voce clientis opem.

Ovid.

Et felix ager reddet mandata terræ semina.

--- mandatque semina terræ

Felix multiplici fœnore reddet ager.

Aut portum tenet, aut subit ostia.

*Aut portum tenet, aut plenò subit ostia
velò. Virgil.*

Ingratas preces respuit.

Ingratas durâ respuit aure preces.

Et violata altaria sacris templis restituet.

--- --- Et vindice ferro

Restituet sacris violata altaria templis.

6. Crescere potest sententia per interjectionis affectum. I. cùm res horrenda describitur. v. g.

Ecce autem gemini à Tenedo, tranquilla
per alta F (Hor*

(Horresco referens) *immensis orbibus
angues*

Incumbunt pelago.

* Tenedos est insula Trojæ ex adverso
opposita. (aris,

Vidit, thuricremis cum dona imponeres

(Horrendum dictu) *latices nigrescere
sacros. Virgil.*

II. In re luctuosa

*Et mortem, & nomen Druso Germania
fecit,*

(Me miserum!) *virtus quam brevis *illa
fuit. Ovid.*

* Quia Drusus immatura morte præ-
reptus est.

*Funera ducuntur Romana per oppida
Drusi,*

(Heu facinus!) *per qua victor iturus
erat. Ovid.*

Milliæus Pilatum describens, Christum
Plagis toto corpore concisum, & lace-
rum, ad concitandam comiserationem,
Judæis ostentantem; sic ait:

*Hac specie tandem (visu mirabile!) Regem
A capite ad talos lacerum, Pilatus in altis*

Por-

*Porticibus, Procerum, & populi producis
in ora.*

III. In re admiranda.

*Hujus * apes summum densa (mirabile
dictu!)*

Obsedere apicem. Virgil.

* Subaud: Arboris:

IV. In re valde probrosa, & turpi.

*Ægyptum, virésque Orienis, & ultima
secum*

Bactra vehit, sequiturque (nefas) Ægy-
ptia conjux. Virgil.*

* Id est, Antonius.

V. In mali imminentis narratione.

*Tum magnum exitium (quod Di prius
omen ia ipsum*

*Convertant) Priami Imperio, Phrygi-
búsque futurum.* Virgil.*

* Subaud. prædicebat Calchas.

Atque hæc interjectionum exempla suf-
ficient: neque enim hic earum indicem
texere fuit animus, sed tantum præire
Tyronibus, ut ipsi similes simili in argu-
mento, & aliàs in omni dicendi genere
suo Marte excogitent.

7. Augeri denique potest sententia per parenthesin, quæ variis de causis, sed potissimum ad eorum, quæ dicuntur, aut fiunt, rationem afferendam, interseri sententiæ solet. v. g.

Dixit, & extemplo (neque enim responsa dabantur

Fida satis) *sensit medios delapsus* *in hostes. Virgil.

*Subaud: Androgeos Græcus, de quo, in Trojanorum insidias delapso, hæc scripsit Virgilius.

Dè maris, & terræ (quid enim nisi vota supersunt?) (Ov.

Parcite quassatæ solvere membra ratis.

Id est, nolite in miserum sævire diutiùs. *Æneas* (neque enim patrius consistere mentem

Passus (a) amor) *rapidum ad naves* (b) *præmittit Achatem*. Virgil.

a) Subaud: est. (b.) Ubi filium reliquerat.

De Mutatione Sententiæ per longiorem Amplificationem.

NE quæso, dum hunc legis titulum, studiose Poëseos Adolefcens, hic me

me depositâ personâ, Rhetorem velle agere, & non Metricam tantum, sed etiam Oratoriam artem suscipere tradendam existimes. Sat memini, quem mihi scopum proposuerim, quosve mihi cancellos Ars illa, quam trado, circumscribat. Leviter, & mollî (Quod ajunt) brachiô amplificandi artem attingam; & relicta Rhetoribus amplâ illâ locorum suorum palæstrâ, in qua se exercent; duas tantum amplificandæ sententiæ vias, ad tardioris cujusque Tyronis captum accommodatas, & in quibus sæpius explicat sese facile, ac felix Poëtarum ingenium, meis Poëseos candidatis aperiam.

Prima est amplificatio, quæ ducitur ab *enumeratione partium*, quando *totum integrale*, vel *Totum genericum*, de quibus in Prolegomenis actum est, in suas partes distribuitur. Uno in exemplo illam *gemini Totius* diffusi, & explicati rationem ostendo. Argumentum esto istud: *Virtutes in ejus vultu elucent*. Ubi vides, virtutis nomên esse *Genericum*, quod *variarum enumeratione virtutum expli-*

cari potest; vultum quoque esse *Totum integrale*. cujus similiter partes ita enumerari queant, ut sua cuique parti virtus assignetur.

*Excubat in medio tibi pulchra modestia
vultu,*

Et roseum niveo regnat in ore Pudor.

Simplicitas oculis, sacrâ facundia Linguâ,

Ridet in ingenuis Gratia viva labris.

*Majestas humeros, placidam Clementia
frontem,*

Pura verecundus pectora candor habet.

*Pro foribus famuli, video, famulâq;
morantur:*

*Virtutem Dominam quis neget esse
Domi?*

Elegantem etiam enumerationem habet Virgiliana inferorum descriptio, quâ Poëta omnia describit malorum genera, quæ perpetuò Inferorum obsident vestibulum. Vide, quæso, quot in versus exiguam illam sententiam diffundat: *Omnia mala inferorum sedent in limine.*

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci,

Luctus,

Luctus, & *ultrices posuere cubilia curæ:*
Pallentesque habitans morbi, tristisque
senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis
egeſtas,
 (*Terribiles visu forma*) *lethumque,*
laborque:
Tum consanguineus lethi sopor, & mala
mentis
Gaudia, mortiferumque adverso in limine
bellum.

Hæc amplificandi ratio (ut vides) mul-
 tum valet ad descriptiones, quibus adeo
 delectantur Poëtæ, & in quibus gestire
 quodammodo, & exultare solet eorum
 ingenium. Statius morientem hominem
 describens, has voces (*Solvitur omne de-
 cus letho*) quæ sunt ejus descriptionis, &
 initium, & argumentum, ita per enu-
 merationem amplificat:

Solvitur omne decus letho, nec ossaque per
artus

It Stygius color, & formæ populatur
honores.:

Ambrosiæ cecidere comæ, violatæque
cervicis *Mara*

*Marmoreum in jugulum , collo labente,
recumbit.*

In hac enumeratione *Genus*, seu *Totum Genericum* erat, *omne decus*. Totius generici partes, quas recensuit, sunt varia corporis ornamenta, quæ morte pereunt, ut niveus corporis candor, formæ honores, Ambrosiæ comæ, violata cervicis pulchritudo.

Ovidius Veris amœnitatem describens, hujus sententiæ (*omnia verno tempore spirant lætitiã*) vocem, *omnia*, per enumerationem amplificat, recensendo nimirum varias res, in quibus læta Veris amœnitas apparet. Ea verò sunt gemmantes in vitibus palmites; frondentes in silvis arbores; herbæ vernantes in pratis; aves in aëre canentes; pecus in pratis ludens; sol in cœlo radians, & serenus; hirundo Veris nuntia & comes, sub tectis nidificans.

*Omnia tunc florent, tunc est nova temporis
ætas,*

*Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis operitur frondibus arbor,*

Pro-

*Prodit & in summum seminis herba
solum.*

*Et tepidum volucres concentibus aëra
mulcent,*

*Ludit & in pratis, luxuriatque pecus.
Tunc blandi soles, ignotaque prodit hi-
rundo,*

Et luteum celsâ sub trabe fingit opus.

2. Amplificandi modus ille est, qui ducitur ab *Adjunctis* superius explicatis in Prolegomenis. Quæ Adjuncta hoc versu toties decantato comprehenduntur.

*Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quo-
mode, quando.*

Exemplum erit descriptio apum, novas ducentium colonias, cum angustiores sunt alvei, quam ut eas omnes recipiant. Ita scilicet illud querendi alias sedes, & novæ constituendæ Republicæ Apum studium solitâ verborum elegantia describit ab *adjunctis* in laudatissimo suo Scanderbego R.P. de Buffieres.

*Non aliter stipantur apes, quas nobile pellit
Exilium, sedisq; novæ juvenilibus ardens
Gloria pectoribus; ducenda colonia mellis:*

Ille

*Illæ implent quercum ingentem, truncoque
refusæ*

*Conduunt ore favos, & pingua glutina ne-
ctunt.*

Descriptionis (ut vides) hæc est sententia: sic apes colonias statuunt. 1. Describit, quænam sint hæ novæ coloniæ, nimirum apes (QUIS) 2. Quid agant, nempe stipantur, ducitur colonia mellis: deinde implent ingentem quercum, conduunt favos, nectunt glutina. (QUID) 3. Causam affert, ob quam à pristinis sedibus ad novas demigrent, easque partim necessitate ad id cogi, & nobili pelli exiliò; partim accendi cupiditate gloriæ, quæ in juvenilibus ardet pectoribus (CUR) 4. Locum recenset, quem deligunt ad novæ coloniæ sedem, ingentem scilicet quercum, in cujus trunco conduunt favos, & novæ Reip. jaciunt fundamenta. (UBI)

De Mutatione Sententiæ per Detractionem.

EX iis, quæ de amplificandi ratione dicta sunt, facile est cognoscere, quâ simili-

similiter ratione sententia contrahi possit. Quibus enim rebus illa crescit, iisdem potest decrescere; ut qui campum ductis longè limitibus ampliavit, Idem rursus adductis limitibus potest diffusam illam patentis campi planitiem arctiori spatio facilè definire. Si igitur perspectum habeas, quibus verbis aucta, & amplificata sit sententia, quam cōtractiorem esse cupis, statim intelligis, iis detractis, sententiam effici posse breviorē. Quia verò aliqua etiam voces præter solitum constructionis ordinem in oratione reticere solent per figuram Syntaxeos, quæ Eclipsis dicitur; earum quoque vocum detractio tuam sententiam arctioribus numeris circumscribes. Vide, quæ de illa figura in prolegomenis distinctè satis & copiosè scripsimus.

CAPUT IV.

De Poëtica Vocum, & Phrasæon Elegantiâ.

A longa, & difficili tractatione ad aliam non minoris negotii, artis hujus metricæ partem explicandam progredior.

dior. Hic enim, postquam de Epithetorum delectu non pauca; postquam de vocibus, & sententiis ad Poëticam elegantiam, & leges metricas, mutatione facili accommodandis, multa superius dicta sunt: nunc in ipsos hujus elegantiaë fontes intendendus est digitus. Quærendum scilicet nobis est, unde illa manet in Poëtarum versus peculiaris dicendi ratio, quam in iis statim suspicimus, quæque vel imperitos quosvis, nedum teretes, & dilicatas aures adeò delectat. Hic metricæ orationis character cum tam latè diffundatur, quàm latè Poëtici libertas styli, & volucre Poëtarum ingenium excurrit: nemo profectò non intelligit, quàm sit difficile, res tam multas, tam varias, aliquando etiam obscuras, certis quibûsdã præceptis adstringere, & paucorum capitum veluti ambitu cœercere.

Illud tamen affirmare minimè dubito, si quis Poëticæ dictionis vim, & discrimen attentius perpendat, illum mihi assensurum dicenti, peculiarem istam, quam laudavi, & Poëtarum elegantiam totam ferè

ferè in Figuris Syntaxeos, Tropis Rhetorices, Ennumerationis loco, descriptionis figurâ, usurpatione fabularum, & certis quibûsdam loquendi formulis, & Idiotismis Poëticis contineri. Quod ut planum tibi exploratûmque sit, amice Lector, ad tuam te fidem, librûmque provo-
voco. Sume; quem volueris, Poëtam; e-
volve illum diligenter; in omnes ejus
partes confer oculos; et si qui te versus
præ cæteris delectent, si quid tibi novum,
elegans, & admirabile appareat, hujus
novitatis tuæque admirationis causam
inquire, ac, nisi elegantiam, & admirabi-
litem illam ex iis causis, quas modò
attuli, oriri tu ipse comprobâris, causâ
me protinus fatebor cecidisse.

Ut igitur eodem, quo cœpi, ordine
progrediar, in vocibus primùm, tum in
sententiis, deinde in Amplificatione,
Poëtica styli alegantiam, ex iis, quos dixi,
fontibus derivatam ostendam.

SECTIO I.

De Poëticarum vocum Elegantia.

POëticarum vocum elegantiam è figuris Syntaxeos, tropis Rhetorices, Fabularum commentis, & idiotisimis Poëticis oriri, quæ sequuntur exempla, confirmabunt. Ex iis enim, licet numero pauca sint, quid de reliquis omnibus Poëtarum vocibus, quibus inest præcipuus elegantiae lepos, sentiendum sit, facile judicabis.

Ad *Enallagen* figuram Syntaxeos, vel ad *Synecdochen* Rhetorices tropum pertinent *multus*, & *plurimus*, quæ in singulari numero ad plures significandas res eleganter à Poëtis usurpantur. Ut si de Libano monte dicas:

--- --- *Ubi plurima Cedrus*

Spargit odoratos diffusa in nubila ramos.

In hunc sensum Martialis scripsit:

Atque supervatam multa pependit avis.

Adjectivum nomen *plurimus* iis adjunctum substantivis, quorum numerus non expenditur, sed moles, aut longitudo; eam certe significat, sed solito majorem,

quæ

quæ plurium rerum ejusdem rationis magnitudinem æquare possit; atque ita nomen *plurimus* sic exprimitur, ut vides, in hoc Virgiliano versu:

*Jámque ascendebant collem, qui plurimus
urbi imminet.*

Id est, longè procurrens.

Ad Tropos Rhetoricæ pertinent istæ voces Poëtis maximè familiares.

MUNUS, & DONUM. Quæ voces, si ad res inanimatas transferantur, sunt Metaphoricæ: sin autem rebus animatis tribuatur, haud nihilo cæteris vocibûs elegantiores erunt, aut Fabulam sonabunt. Metaphoricas significant in his versibus:

*Mox ubi se modicæ recreârunt munere
mensæ.*

Id est, modicis cibis; vox *munus* transfertur ab hominibus ad mensam.

Portat odorato munera verna sinu. Bider.

Id est, flores: vox *munus* transfertur ab hominibus ad hortos: aut si dicas ad ver transferri, fabulosam inducis personam, atque ita vox *munus* ad Fabulam pertinebit.

Quòd

*Quod Cilicum flores , quod munera graminis
Indi , &c. Stat.*

Fabulam sonant ista : *Munera Flora* , veris *munera* , id est , flores. *Pomona munera* , id est , fructus : *munera collium* , id est , vitæ , uvæ , &c. & *Autumni munera* , quæ omnia illa fructuum genera complectuntur. Ita *Cereris munera* , aut *dona* , segetes & panem : *Bacchi munera* , vi- tes , aut vinum significant.

--- Atqui non *Massica Bacchi Munera* , non illis epulæ nocuere repostæ. Virg.
Id est , vinum.

Dona laboratæ Cereris. Virg.

Id est , panis.

OPES , HONOR , sunt voces metonymicæ , & effecta , quæ pro causæ nomine à Poëtis elegantissimè usurpantur.

*Hortorum hinc calcanter opes , fertoque recenti
Subter humus congesta , & odoris floribus ha-
lat. Petavius.*

Id est , flores , qui hortos ditant.

--- *Medio stat pectore fixus*

*Frontis honos , roseaque decor cervicis , &c.
Petavius.*

Id est , pulchritudo , vel modestia , vel majestas , quæ frontem decorant.

Ita *honor* pro iis omnibus usurpatur , quæ sunt aliis rebus honori , & ornamento.

-- *Aut supplex aris imponat honorem. Virg.*

Id est , victimas mactandas.

*Vomeris huc, & falcis honos, huc omnis aratri
Cessit amor, reoquunt patrios formatibus en-
ses. Virgil.*

Quia vomer, falx, aratrum, &c. sunt rusticæ
domûs ornamenta, & honos. Ea autem dicit
Poëta cessisse in ensium fabricationem.

*O ubi ventura spes non longinqua senectâ,
Atque genis optatus honos? Stat.*

Id est, genarum lanugo.

*Nec frontis vittatus honos. Subaud. hæret.
Stat.*

Id est, diadema.

--- *Namque illa decorant
Cæsariem nato genitrix, lumineque juventa
Purpureum, & latos oculis afflavit honores.
Virgil.*

Subaud. Venus, quæ Æneæ oculis igneas quas-
dam inusitatæ gratiæ scintillas afflaverat.

SILVA, quando ad frondes alicujus arbo-
ris, aut folia plantarum transfertur, est vox
Synecdochica; quando aliis rebus tribuitur,
est Metaphorica.

--- *Tristis que lupini
Sustuleris fragiles calamos, silvâmq; sonan-
tem. Virgil.*

Id est, frondes.

-- *Tot vulnera belli
Solut obit, densâmq; ferens in pectora silvam.*
Lucan.*

Subaud:* scelerum, quibus trajectus fuerat.

Ita Millæus spineam Christi coronam fil-
vam vocat:

-- *Pulsa horrida silva*

It cerebrò, fixisque subit mucronibùs ossa.

Adjectiva Participia REGNATUS, TRIUM-
PHATUS, ERRATUS, ex verbis neutris passi-
va, & à Poëtis eleganter usurpata, ad Poëticos
Idiotismos spectant.

Tu civitatem quis deceat status,

Curas, & urbi sollicitus times:

Quid Seres, & regnata Cyro

Bastra parent, Tanaisque discors.

Horat.

*Bisque triumphatas utroque ab littore gen-
tes, &c. Virgil.*

-- *Stet Capitolium*

Fulgens, triumphatisque possit

Roma ferox dare jura Medis. Horat.

*Quò feror? immensum est erratas dicere ter-
ras. Ovid.*

Hactenus in superioribus exemplis indicavi,
ad quem singula elegantiae Poëticae fontem
pertinerent. In sequentibus *Voces* tantum, &
Poëtarum *versus*, quibus earum usus compro-
batur, afferam: Tuum erit ad suam singulas
classem ex præceptionibus superius traditis
revocare.

ANIMA.

Purpuream vomit ille animam. Virgil.

Id est, sanguinem.

Et molles Zephyrorum anima.

Id est, flatus. SEDES.

Quis novus hic nostris successit sedibus hospes?
Virgil.

Id est, in nostram domum.

Tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas ostendunt. Virgil.

Id est, novum regnum.

Non ego Myrmidonum sedes, Dolopumve superbas

Aspiciam. Virgil.

Id est, urbes, & domos.

ORA in plurali numero.

Cum primum Iliacas Danai venistis adoras.
Virgil.

Id est, in Phrygiam.

Et mecum ingentes oras evolcite belli.

Virgil. Subaud: ô Mûsæ! id est, regiones, quas belli furor peragravit.

NUMEN.

-- *Quanquam non est sine numina Divum.*

Id est, sine Deorum favore.

FATA.

-- *Postquam te fata tulerunt,*
Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
Virgil.

Id est, postquam te mors abstulit.

I, quò fata vocant.

Id est, prosperum, qui tibi aperitur, sequere
G 2 for

fortunæ cursum : vel, i, quò te vocat Deorum,
aut, si Christianè loquamur, DEI voluntas.

A R E N A.

*Urbi etiam magna, quæ dicitur amula Roma,
Et Chalcedonias contrà despectat arenas.*

Claudian.

Id est, Chalcedonicam urbem, aut Chalcedonicum littus.

*Quod genus hoc hominum? quæve hunc tam
barbara morem* (Virgil.

Permittit patria? hospitio prohibemur arena.
Longum esset voces omnes recensere, quas
peculiaris elegantiae gratia commendat. Id est,
ejicimur à littore, quò naufragi omnes accedere
permittuntur.

M A T R E S, J U V E N T U S.

Vocibus illis utuntur Poëtæ ferè semper,
quoties de ingenti foeminarum multitudine,
& de hominum concursu aliquo sermo est in-
stitutus: utramque Virgilius exemplo uno
complexus est.

*Illam omnes tectis, agrisque effusa juvenis,
Turbâque miratur Matrum.* Virgil.

*Vota metu duplicant Matres, propiusque
periculo*

*Id timor, & major Martis jam apparet ima-
go.* Virgil.

N O T U S, C O N S E I U S.

Harum Vocum elegantiam et si superius atti-
gerim, cum deligendi Epitheta rationem tra-
derem;

derem; eam tamen uno, vel altero exemplo
hic rursus delibasse non pigebit.

Ille fugit notam non uno vulnere dextram.

Jonin.

Id est, à qua multas plagas tulerat.

Túque, ó tam sancta conscia silva necis!

Id est, túque, ó silva, in qua vir sanctus obiit.

CONFESSUS.

Navita confessus gelidum pallore timorem.

Ovid.

Id est, præbens sui timoris indicia.

- *Vultúque DEUM confessa recessit.*

Id est, Divina quædam signa in vultu ostendens.

BIBO junctum cum fluviis, eorum accolas
totamque gentem vicinæ regionis significat.

Et qui prima bibit deprensi flumina Nili.

Martial.

Id est, Afri remotiores.

Non qui profundum Danubium bibunt,

Edicta rumpent Julia, non Geta Gæ. Hor.

Id est, Germani.

GAUDEO.

Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus,

Martial.

Id est, quæ vincit, &c.

GADO ad significandam victimarum cædem traducitur.

Multa tibi ante aras nostrâ cadet bestia dextrâ. Virgil.

DO pro permitto.

-- *In tergum reppulit angues,*

Pérque humeros errare dedit, Claudian.

Id est, vipereos crines.

-- *Dederátque comam diffundere ventis. Virg.*

JUVAT pro delector, vel expedit.

Panduntur porta: juvat ire, & Dorica castra,

Desertósque videre locos. Virgil.

Signaque ferre juvat, sonitúsque audire tubarum. Virgil.

Rura juvant: primis sic major gratia pomis. Martial.

*Neu segnes jaceant terra, juvat a) Ismara
b) Bacchò c)*

Conserere, atque olèa magnum vestire Taburnum. d)

a) Id est, expedit. b) Montem Thraciæ. c) Id est, vitibûs. d) Apuliæ montem.

DECET pro expedit, vel oportet.

Nunc hilares decet esse, genas, frontémque serenam

Ostentare juvat.

STAT pro certum est, vel (si de homine agatur) certus est (si de foemina) certa est. Vel usurpari potest in prima persona, & significare, certus volo.

Stat laudis avita

*Exsuperare modum, magnaque cupidine rerum
Æstuat. Petavius.*

Stat fines penetrare noti, Claudianus.

Stat

Stat conferre manum Æneæ : stat , quidquid acerbi est,

Morte pati. SEDEO.

Cùm gelido macies , & pallor in ore sederent.
Bidermann.

--- *Sedet ardua celsò*

Vertice Majestas. Petavius.

--- *Obductâque clava trinodis*

Ter quater adversi sedit in ore viri. Ovid.

Si nihil ex tanta superis placet urbe relinqui,

Et sedet hoc animo. Virgil.

Id est , omnino statuerunt.

Idque pio sedet Æneæ. Virgil.

Id est , vult Æneas.

-- *Certa sedet patribus sententia pugne* Virg.

SURGO.

Nunc majus mihi surgit opus , &c.

-- *percipe porro.*

Quid dubitem , & que nunc animo sententia surgat. Virgil.

Longum esset voces omnes recensere , quas peculiaris elegantiae gratia commendat. Satis multas attigisse mihi videor , ut in iis reliquarum omnium specimen habeas , & quæ de Elegantiæ Poeticæ fontibus paulò antè asserui , usu ipso videas in vocibus comprobata. Senties igitur mecum , tibi que jam minimè dubium est , quin vocum Poeticarum elegantia ad unum aliquem ex iis fontibus , aut ad figuras Syntaxeos , ut plurimus , multus &c. aut ad

Rhetoricos, ut *anima, silva, sideo*, &c. aut ad Poeticos Idiotismos, ut *notus, bibo, juvat* &c. referenda sit.

Idem erit tuus quoque de sententiarum elegantia sensus, postquam me de iis dicentem audiveris. Verum antequam ad illas transeam, unum præterea de vocibus monuisse, haud erit, opinor, supervacaneum, & inutile. Neque enim præterire silentiò possum, earum vocum elegantiam mihi semper arrisisse præcæteris, quæ metaphoræ, voces hominum proprias ad res inanimas transferentis, dignitate splendescit. v. g.

Sic Claudianus grassantem cædium furorem describit:

- - *Ultrixque manus mucrone furenti
Ducitur, & siccum gladium vagina re-
cusat.*

Vastitatem hortis, agris, & nemoribus per hyemem illatam hoc disticho Bidermannus expressit:

*Cana gelu, & niveis hyemabant arva pruinis,
Et manus amissas sebat, & hortus opes.*

Tu quoque de aquis, supra quas Christus ambulasse dicitur, sic possis scribere:

*Excepit famulò vestigia pendula dorso
Unda, pati dominos officiosa pedes.*

Quàm elegantius, & ad carminis majestatem illustrius dixit vir Clarissimus, quem jam laudavi, quemque meritò Literati omnes suspi-
ciunt,

eiunt, Dionysius Salvagnius Boëssius; cum ita cecinit:

*Centum præterea sileant fontèsque, Lacùsque,
Qui sua per varias jaçant miracula terras.*

Quàm si dixisset: sileant illi, qui centum Fontium, & Lacuum miracula per varias terras jaçant; spirat enim majestatem, nescio quam, solitò majorem Poëtarum oratio, dum agunt non nunquam cum rebus inanimatis, perinde ac si animatæ essent, & iis verba rerum animatarum propria accommodant.

SECTIO II.

De Poëtica Sententia Elegantia.

AD sententiæ, seu Poëticæ phraseos elegantiam multum imprimis conferet eximius vocum delectus. Si enim ea sit in vocibus, quam in superiori sectione laudabam, elegantia; Sententia, ex iis conflata vocibus, multis aspersa sit dicendi illecebris, & omnium animis cum blando quodam titillationis sensu adblandiatur, necesse est. Ab iis elegantiae fontibus ubi discesseris, occurrunt alii, è quibus non exigua venerum, & gratiarum copia ad Poëtarum sententiam dimanat. Sunt autem ii, Circumlocutio, figuræ Syntaxeos, quæ in constructione positæ sunt, & quædam loquendi formulæ Poëtis familiares, & ab iis eleganter usurpatæ.

Circumlocutio ducitur 1, à veris rei, aut
per

personæ adjunctis, cæterisque etiam locis Rhetorices, quos in Prolegomenis delibavi, v.g.

Rex nemorum, Libycæque Leo populator arena. Bidermann.

Quid frustra nemorum Dominum, Regemque fatigas? Martial.

Id est, Leonem.

Obstupère omnes, gelidusque per ima cucurrit

Ossa tremor. Virgil.

Id est, & timore correpti sunt.

Concretas pigro frigore ridet aquas. Martial.

Id est, glaciem.

Aspice, quam densum tacitarum vellus aquarum, &c. Martial.

Subaud: decidat. Id est, quàm densa nix.

Ducitur 2. Circumlocutio à fabulosis rei, aut personæ adjunctis, aliisque Rhetorices locis ad fabulam alludentibus. v.g.

-- *Cum primùm crastina colò*

Punicis in vesta rotis Aurora rubebit. Virg.

Id est, ad primos crastinæ Auroræ radios.

Interea placidam redimita papavere frontem

Nox venit, & secum somnia nigra trahit.

Ovid.

Id est, nox adventat.

Frugifer est paries, fecundis stromata saxi

Collucet, murumque nitens Pomona coronat.

P. de Buffieres.

Ita expressit Poëta attonsas illas, & adserpent-

tes.

tes parieti, hederæ instar, arbores, quas galli-
cè *Espaliers* dicimus.

Dixi, Elegantiam è figuris quoque Synta-
xeos, in constructione positis, in sententiam
Poëticam refundi. Unum tantum hîc, aut al-
terum exemplum affero, cum eas figuras mul-
tis jam superiùs illustrârim.

Taliter exuta est veterem nova Roma senectam;
Martial.

Hîc est figura Synecdoches.

Fortuna sævò leta negotiò, &
Ludum insolentem ludere pertinax, &c.
Horat.

Hîc est Hellenismus.

De Poëticis loquendi formulis esset modò
dicendi locus. Sed ne actum agere videar, &
post ejusmodi formularum *Thesauros* & indices
descriptos, in silvam (ùt ajunt) ligna impor-
tem, aut Soli illustrando admoveam candelæ
lumen; satis erit in præsentia, si te moneam,
ut in his locorum communium, & Poëtica-
rum sententiarum libris inchoandi sermonem,
& finiendi, incipiendi, absolvendique Episto-
las, similitudines, & descriptiones, deprecand-
i, salutandi, promittendi & quæras formu-
las, si neseis, & exscribas.

SECTIO III.

De Amplificationis Poëticæ Elegantiæ.

Amplificationis Poëticæ elegantiæ à similitu-
dinibus, quæ Epici præsertim carminis

propriæ sunt, à descriptionibus, ab enumeratione partium, & à quibusdam amplificandi formulis apud Poëtas receptis petenda est.

Similitudinum exempla se tibi ubique offerent, in cujuscuque Epici operis paginam intendas oculos.

Descriptiones, vel alicujus personæ vultum, mores, ingenium exprimunt, vel rem aliquam Poëticis quasi coloribûs depingunt. Si descriptio hæreat in Persona, eæ magis Poësin sapient, quæ personam fictam exhibebunt, ut si famem, invidiam, discordiam describas, Si descriptio ad Res tantum se explicet, eæ magis commendabuntur, quibus plus Fabularum asperferis; ut si in horti descriptione, ludentem inter flores Zephyrum, ridentem Floram, & cætera hujusmodi usurpaveris. Vide, & si delicatô sis palatô, degusta, & mecum admirare elegantem fontis descriptionem à R. P. de Buffieres in suo de *Umbravallis* Encomio mirâ Fabularum varietate distinctam.

*Tu vitrô fons splendidior, cingente coronâ
Marmoreâ nitidus, fies mihi nobilis unda;
Si modò Pierides non excludere Poëtam
Fonte suo, fluctûsque sacros contingere donant.
Circum aura ludunt tepida, gaudentque maderè
Profiliensis aquæ stillis, dum frigora captant
Mollia; quin Eurus, Zephyrûsq; in flamma versi
Hinc inde Humorem expellunt, pennâsque vicissim*

Mer-

*Mersant vorticibus; pennas videt altus Olympo
 Sol faciles, pingitque suos in fluctibus arcus.
 Exspatiantur aquis medio in certamine Cygni:
 Alisque exagitant ventos, iraque fruuntur
 Pugnantiem, remis flantes, remisque sequuti,
 Quin & mirantur, quis se color induit undis:
 Tam vario textu, subita tam splendidus arte
 Irradiat. Sua sunt etiam spectacula Nocti,
 Gaudiaque, & puro conspirant sidera fonti.
 Postquam Luna polo candentem argentea fron-
 tem*

*Explicuit, ventique iras posuere silentes,
 Naiades ex Arari suras, & brachia nuda,
 Succinctaque stolas trepidant agitare choreas
 Gramina per, mollisque herbas in margine fontis.
 Nec Faunos, Satyrosve timent, nam testa pudica
 Horret turba procax; salientium e plausibus hu-
 mor*

*Liquitur, & siccis stillans infunditur herbis.
 Nunc toto proza in latices se corpore mergunt,
 Depurgantque amonem luculentum; hinc ora
 fluentis*

*Pulchra nitent, clara fulgent in imagine vultus.
 Invida respicit Phæbe, maculasque latentes
 Abluat; igniferi prohibet regnator Olympi.*

Enumerationes multum etiam Poeticam
 amplificationem ornant, si eas multae varie-
 tatis gratia commendet. En exemplum Nym-
 pharum flores legentium per enumerationem,
 hujus varietatis gratia conditam, amplificatum:

Hæc

*Hæc implet lento calathos è vimine nexos ,
 Hæc gremium , laxos degravat illa sinus.
 Illa legit Calthas , huic sunt violaria curæ ,
 Illa papaveræas subsecat ungue comas.
 Has, Hyacinthe, tenes, illas, Amaranthe, moraris,
 Pars Thyma, pars Rorem, pars Meliloton a-
 mant. Ovid.*

Ovidiano Exemplo attexo aliud ex eleganti,
 & erudita silva Poëtica, quâ P. Franciscus Me-
 nestrier Festos celebravit Delphini Natales. Ibi
 præter alia multa, ingeniosè admodum ex-
 cogitata, Principes Gallici nominis Heroes, è
 Regiis Delphini Majoribus, ad ejus accedunt
 cunas, ut herôicos spiritus, & avitarum laudum
 semina in tenerum nepotis pectus insinuent:
 Hanc autem Regum enumerationem vide,
 quantâ varietate distinxerint Poëta eximius:
*Hos inter Regale genus, tua scepra potiti,
 Gallia, succedunt Heroes stemmate longo:
 Jam Caroli, Henricique, & nomina magna Phi-
 lippi*

*Insinuant animos, & grandia facta Nepoti,
 Porrigit inventâ Clodovæus Lilia parmâ,
 Atque ancile Sacrum, Cæli venerabile pignus,
 Appendit pueri cunis, & basia libat.
 Insignis trabem Pipinus stemmatis auctor
 Alterius, Regumque Parens Martellus eburnum,
 Auratumque ferunt in juris Symbola Sceptrum.
 Tum primus, regale decus, numerare parentem,
 Cui dedit indignos inter, Proceresque tueri,*

Atque Palatinos inter censere dynastas,
 DELPHINUM salvere jubet, subjectâq; cunis
 Sceptra decussatim puero diuturna precatur.
 Incedit Tyrio splendens Lodoicus in ostro,
 Ille, cui sacros Flamen concessit honores,
 Et dedit esse parem superis, arâsque tenere,
 Quale micat jubar ex ocalis? quæ lumina spargit
 Innumeris circum radiatus tempora gemmâs?
 Incumbit totus puero, sensimque capacem
 Insinuans animam, Divinum instillat amorem,
 Et jubet esse pium, facient quem fata beatum.
 Musarum Franciscus amor, titulisque superbus
 Ipse suis, petit esse suo dilecta nepoti
 Otia Castalidum, & sacri Mystera Phæbi.
 Henricus manibus teneris accommodat enssem,
 Et videt in vultu vestigia certa futuri.
 Quantus eris puer, exclamat, quot fata tuorum
 Implebis quondam, ridentibus editus astris?
 Exoreris dilectus Avis, Colo auspice terras
 Ingredieris, sanctamque diem vagitibus implet,
 Compensus & nate moras, quas lenta parenti
 Formando natura prius, longoque labore
 Attulerat; facili superans obstacula nisu
 In lucem traheris decimi post fœdera lecti.
 Sis atavò Major, Cognominis etymon imple,
 Quod virtus animi in fragilis, ferroque parata
 Sceptra dedere mihi, sic tu duo nomina junges:
 Mæque, Patrémque simul titulo miscebis in uno:
 Et Magnus Lodoicus eris: cape nobile ferrum,
 Sæpe quod effusò inæruunt vulnere tabè.

Quod

*Quod tentavit Avus, quod Patris Martia Virtus
Promovit, captoque insistens arduus instat,
Perficiet; te namque manet pars altera laudis.*

De Poëticis loquendi formulis, è quibus etiam non exiguum accedit amplificationi ornamentum, nihil est, quod dicam aliud, quam quod de iis, quæ sententiam illustrent, paulò antè monui. Te igitur ad Poëticos Thesauros, & locorum communium libros de iis formulis conscriptos mitto, atque ut eos consulas, auctor sum. Ita scilicet pulcherrimas disces negandi, affirmandi, proponendi, invocandi, comparandi, optandi, deprecandi, gratias agendi, & cæterarum hujusmodi rerum formulas.

CAPUT V.

De Numeru.

Poëtici numeri modos, & suavitatem Poëtarum potius lectio, quam præcipientis Magistri vox, & longa præceptorum series te docebit. Quapropter de Poëtico versuum numero nihil omnino præcipere initiò apud me statueram; unum postea venit in animum, quod non æque fortasse ab omnibus in Poëtarum lectione adverti posset. Illud nimirum, enitendum esse, ut numerus carminum, in iis præsertim rebus, quæ magis sub sensum cadunt, cum eorum versuum significatione conveniat, & tuam mentem non tantùm verba,
sed

sed etiam verborum numerosè cadentium sonus exprimat. Ea in re, ut in cæteris omnibus, planè admirabilis, & Divinus extitit Mantuanus Poëta noster.

Quid enim ad sedati animi lenitatem exprimendam illo versu lenius?

Olli sedato respondit corde Latinus.

Quid ad trucem efferrati animi ferociam significandam illo hemistichio, crebro caninæ literæ concursu aspero, accommodatius?

--- Fermit horridus ore cruento.

Quid ad summam celeritatem imperandam illo versu incitatius?

Ferte citi ferrum, date tela, & scandite muros.

Quàm egregiè equitantium hominum sonum, ac numeros hic versus imitatur?

--- It clamor, & agmine facto,

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum. Virgil.

Quàm rectè hominum de currendi laude certantium, currusque agentium in circo, celeritatem in cursu ineundo, metum amittendæ palmæ, alternas currentium vices, quibus pro ut in depresso, aut elatiori spatio, modò humiles, modò sublimes apparent, versus isti suis numeris penè oculis subjiciunt.

-- Cùm præcipiti certamine campum

Corripuère, ruitntque effusi carcere currus.

*Cùm spes arrestæ juvenum, exultantiâque haurit
Corda pavor pulsans: illi instant verbera torto,*

*Et proni dant lora ; volat vi fervidus axis.
 Jàmque humiles, jàmque elati sublimè videntur
 Aera per vacuum ferri, atque assurgere in auras.
 Quàm præcipiti celeritate numerorum, ventorum
 ex antro suo prorumpentium impetum
 hi versus describunt ?*

--- Ac venti, velut agmine factò,

Quà data porta, ruunt.

*Quis non existimet, videre se Fabrorum, massam
 ferri super incude versantium, & in mal-
 leis subigentium motum, nisum, & numeros,
 cùm hos legit versus ?*

Illi inter sese multa vi brachia tollunt

In numerum, versantque tenaci forcipe massam.

*Quis mactati, & cadentis bovis non impetum,
 sed penè pondus, & sonum (ut ita dicam) sen-
 su percipiat, cùm Virgilium audit dicentem ?*

*Sternitur, examinisque tremens procumbit
 humi bos.*

*Quis denique, ut hìc finem imponam, & ne
 innumera nostra sine numero, & lege excur-
 rat oratio; quis, inquam, non admiretur de-
 cidentis grandinis strepitum æquè in hoc Vir-
 giliano versu, ac super tecta crepitantem ?*

*Quàm multa in tectis crepitans salit horrida
 grando.*

F I N I S.

CAN-

CANDIDO LECTORI.

Ne vacarent pagellæ, ex P. Jac. Masseni
Palæstra ligata adjicimus sequentia.

*Practica amplificanda, elevandaq; phra-
sis Poëtica demonstratio.*

UT practica facilitate ad rem in eloquentiæ
tam soluta, quàm ligata maximè arduam
ducaris, lubet obvia te phrasi, per exempla
ad copiam simul, atque ornatum inflexa præ-
ire. sit hæc de trivio : *Est homo doctus.*

In hac neque verbum, neque substantivum,
(ut quæ non admodum multas hoc loco sæpe,
& alibi variationes admittunt) expendemus;
cùm præcipua varietas, & copia ab adjuncto
doctus petenda sit, quod á Philosophis præ-
dicatum dicitur, estque tanquam vestis quæ-
dam, personæ ornandæ, excolandæque attri-
buta.

Ut igitur hoc adjunctum *doctus* extollas
variando, & amplifices.

I. Resolve illud in aliud ipsi cognatum
substantivum, novoque hoc Epitheto orna,
ut *Doctrinæque potens*, ex quibus utrumque
deinde sæpius variare poteris, ut pro *doctri-
na* pone, arte, musis, ingeniò. eruditione, elo-
quiò, facundiâ, &c. sic & *potens* mutabitur, si
dicas illustris, nobilis, excultus, promptus, ex-

cellens, &c. unde exurget: *Nobilis eloquiò, vel illustris ab arte, vel Musarum excellens &c.*

2. Adjunge alterum in genitivo substantivum, ut, *Doctrina studiis: Facundia linguae, Ingenii cultura, litterarum palestra, vel apex, vel messis eruditionis, Sementis Phœbi, Camanarum delictum, &c.*

3. Hæc deinde suis iterum illustres Epithetis, & mirificè crescet orationis dignitas, ut doctrina, *admiranda, divina*, in quibus illa excellere supra docui, quæ vel à locis sumuntur, ut *Attica, Romana, Latia, Laconia*, vel à personis ut *Maroniana, Tulliana &c.* Quorum varietatem, & copiam cum phraseologia ex iisdem nata alibi suppeditavi. His expensis ad plenum etiam in heroicis versum, tenuissima phrasis extolli poterit, ut:

Hunc divina rapit Latia facundia lingua.

4. Hæc universa per opposita tam substantivorum, quam adjectivorum exponi poterunt, cum videlicet illa de subjecto negaveris: Ita cum docto opponatur indoctus, vel rudis, ignarus, inscius, adeoque & ignorantia, ruditas, inscitia &c. eadem, quæ antè, variandi ratione, per opposita, licebit progredi. Ut, *Nequaquam rudis est, Procul ignorantia turpis. Non hunc infantia linguae præpedit.*

5. Per tropos illustratur, extolliturque magnopere oratio: apud Poëtas præcipuè id præstat Synecdoche. Ut, *doctum caput, carum*

Mu-

*Musis caput, Musarum studiis excultum pectus,
Vox avi divina sui.* Magis verò etiam meta-
phora hoc potest, quæ modò sola adjectiva
ornat: ùt, cui *lactea* fandi copia, *Ambrosiæque*
sonant ex ore loquelæ; modò sola excolit
substantiva: ùt, eruditionis *lepos*, eruditorum
alpha, *princeps*, *primipilaris*, *suada delictum*,
Musarum corculum, *nutritius*, *alumnus*: mo-
dò (quod frequentius est) utrumque ornat si-
mul cum ipso verbo, altero tamen substan-
tivorum in propria significatione relicto, ùt,
- - - - *divite largus ab ore*
Eloquii profunderit opes.

6. Per fictas rerum, de quibus agimus, &
præcipuè virtutum, ac vitiorum, personas, qui-
bus actionem aliquam tribuimus, aut certè
circa illas instituimus, quod rarum plerum-
que, atque ingeniosum est. Sic Bacchus pro vi-
no, pro sole Phæbus, pro litteris Musæ, Pal-
las, Sapiencia, Suada, aut Pytho, Phæbus, item
ac Mercurius, & hinc, *plenum Pallade pectus.*

Illum Castalia respexit ab arbore Phæbus.
vel: *Hunc aluit tenero nutrix Sapiencia lacte.*
vel: *Insidet labris Pytho, & Romanum liquat,*
Atticumque rorem:

Affundit Apollo liquorem
Pincerna nectaris meri.

In his, ùt apparet, personæ fictæ actio tribui-
tur. Potest & circa illam actio personæ veræ, af-
fingi: ùt, *tenero qui miles in ævo*, *Musarum si-*
quitur vexilla, aut, *castra*, vel *Phabeis miles in ar-*

mis, laurea ferta gerit. Palàm est, quantum hæc faciant ad phrasin Poëticè exornandam.

7. Ad Poëticæ locutionis varietatem, raritatemque, ac dignitatem facit, Fabulas ad rem, de qua agis, exploratas habere: ut sunt in præsentia materia imprimis, quæ de Phæbo, Pallade, Musis, quæque de locis his consecratis feruntur: ut de monte Parnasso, & Helicone in Phocide regione, de Pimpla, & Libethra in Tracia, de Picrio, & Pindo in Thessalia, de tota denique regione Aonia: tum de fontibus Castalia, & Aganippe, quorum hic in Parnasso à Bellerophontis equi ungula sit excitatus: unde Medusæus, Caballinus, Pagasæus dictus est. Quæ cuncta variandæ, extollendæque phrasin sunt argumentum. Unde Poëta doctus appellatur: *Biverticis incolamontis. qui toto Phocidis æstuat furore. Bellerophontæis ora rigavit aquis. Palatia Phæbi, Musarumque domus docto patuere Maroni. Castalidum conviva frequens, cultorque Minervæ.*

8. Ratio quoque Syntaxis à Græcis quandoque, præsertim in Lyricis, & heroicis, ad Latinorum usum traducta, gratiam cum varietate conciliat. Ut, *cupidus tractare Maronem. Diserta fari promptus. Tua scripta legunt Musas tractare potentis. Sectatur amœna Musarum. in quo sacundia magnum est. non hic Musarum pugnat amori. Eloquii laudem potitur. Fungitur officium disertis. Turpis inscitia desinit. acceptus musis.* Hæc tamen ejusmodi sunt,

quæ

quæ parcè, & falis instar, cæteris condiendis admiscenda erunt, cùm crebra apud Statium insipidam nonnunquam orationem reddant, ut suprâ visum est.

9. Oratio per comparationes diducitur simul, atque illustri eloquentia assurgit. Idque modò strictim: ut *Carmina scribit,*

*Qualia Cecropiæ non dedignentur Athenæ.
vel: Possidet hic Ciceronis opes, doctique
Maronis Profuit eloquiò.*

Modò etiam fuliùs tam in simili, quàm exemplo: ut

*Qualia inexhaustâ fratris dum luce coruscat
Noctivaga astrorû princeps, stellâsq; minores
Despicit, ætherio Phæbe radiantior igne.*

Talis erat, docto reliquis facundior ore.

*vel. - Olim divinum Roma Maronem
Obstupuit, tenui dū carmen arundine pangit,
Heroûmq; tubâ laudes sonat: emula tandem
Plectra rapit vates, gaudetq; Marone facundo
Posteritas, tantòque viri dependet ab ore
Roma stupens &c.*

10. Illæ orationis figuræ, quæ ad ornatum potiùs, quàm affectum comparatæ sunt, mirificè sermonem amplificant, simul & extollunt. In quibus prima, & maximè obvia Hyperbole:

*Hic novus Amphion facundi viribus oris
Attonitum rapuit per densa pericula vulgus
Oblitum necis ac vitæ, Mars fulmina jactet,*

Te-

*Telorúmque globos, flammisque minacibus obstat;
Eloquii vis major erit, perumpet inermis
Armatorum aciem, superabunt fulmina lingua.
Opportunis etiam fictionibus eadem hyperbole ornari, excolique poterit.*

----- *Citharam tibi victus Apollo
Obtulit, indulstque suas Cyllenius alas,
Et virgam, quam dextra gerit: tibi Pallas olivam,
Ægidæque, ac galeam cessit: jam numine plenus,
Cum primâ tenera vernant lanugine mala:
Multorúmque instar meruit facundia victrix
Rostra triumphali Romana tenere quadrigâ.*

Cæterum ornant imprimis, diducuntque orationem figuræ, quæ circa descriptionem rei per suas partes explicatæ versantur, in quibus eminent Hypotyposis, qua rerum forma ita oculis subjicitur, ut spectari potius, quàm audiri videatur; & Prosopopœia, qua vel rebus mutis, & sensu carentibus vitam, actionemque tribuimus, vel mortuos etiam ad vitam, sermonemque revocamus. His Apostrophen adde, per quam sermo Oratoris ad aliam rem quampiam, etiam inanimam, convertitur, estque figura gravis, etiam ad affectus accommoda. Talis Apostrophe est in præsentia materia.

*Vos testes appello Lares, penitósque recessus
Musarum, & facili devota sacraria Phæbo!
Dicite (namq; est vester honos) quæ tanta Poëtana
Otia sollicitent, quæ vis compellat amantem,*

Pal-

*Palladias Latiis curas impendere chartis?
Vos nocti ereptas tenebras, longisque soporem
Proscriptum excubiis, latebrasque evolvite vatis
Inter Apollineas lauros, & Phocidis umbras.*

*Sequitur in eadem descriptione hypotyposis:
Scilicet impensæ vestigia rara laboris
Servastis memores: placidâ nunc sedè receptum;
Nunc stantem tenuère libri: profusus in unum
Omnis sensus opus, solers industria frontem
Contrahit, intentoque sedens vigilantia vultu,
Et tacitis, nunquam violata silentia, curis
Composuere virum. Sic totò pectore Phæbum
Accipit, & blandis sua dividit otia Musis.*

*Adde nunc etiam prosopopœjam.
His olim puerum nutrix facundia verbis
Alloquitur: nostris quondam celebrabere castris
Eloquiò felix, multasque excolte per artes!
Musarum dilecte cliens, tu viribus oris
Ausonidum franges populos, multaque solutos
Libertate animos verborum pondere flectes. &c.*

Stylo grandiori, per figuras verborum potissimam elevato, in hac materia locus non est; cum hic in rebus affectui graviori obnoxiiis tantum sit adhibendus;

F I N I S.